

**י"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"**

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאשקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרבנטיל (17) סניף 635,
מספר השבוע 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו מן נתון לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודברי תורתו הקדושים וכן מכל
צרה וצוקה, ויושפע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי זמננו וכל טוב סלה
כהגשתו
בהקדמת ספריו.

**הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'
נתחם לעילוי נשמת**

**האשה הצדקת צרת ריזל
בת' עיכאל הלוי ע"ה**
גדלה בגיה בעסירות לחירה ולחסד
הרבה לגעול חסד בעיפה ובענוה
והיחה עסוייעת בעאר פניס לענייס ושבורי לג
גלב"ע ז' שבט תשע"ט
תהא עליצת יושר
עבור בגיה וכל עשפתה
תנצ"ב.ה.

יהי רצון

שהליעוד בספר הקדוש הזה
יהא לענוחת גפשה רוחה ונשמתה בעולם
העליון ובזכות הגדולה של רבינו זי"ע
תתעלה מעלה מעלה עחיל אל חיל
בגנזי ערוצים להעליץ טוב בעד כל ישראל
שגיושע בתשועת עולמים בב"א

**לשוחפות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון**

ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעמיק ברבדי רבנו ולבארם בראוי עד היכן שמשנת ידנו, אולם דברי רבנו עמוקים מני ים ואין כמותנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו והעיונו, ובראי לא לקבוע כשה שכתב שזה הפירוש המוחלט ברביו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים הי"ו שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל או רבותנו הקדמונים, בודאי לא על רבנו הקדוש זי"ע יהיה תלונתכם כי אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לטי מולומדים אשר יכן וימצא פירושים ודרכים יותר ראויים בהבנת דברי רבנו, אא מנטי שמיצאם לרדינו ככדי שנוכל לתקנם ולשלבם במהרורות הבאות, ובוה יהיה הלקו עמנו בוויבו הרבים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים,
וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פרשת משפטים

ט

פְּסוּק (שמות כג, כה-כו) 'וּבְרַךְ אֶת לַחֲמֶךָ מְשַׁכְּלָה וְעַקְרָה בְּאַרְצֶךָ אֶת מִסְפַּר יְמִיךָ וְאֶת מִימֶיךָ וְכוּ', 'לֹא תִהְיֶה אִמְלֵא'. שְׁלוֹשׁ הַבְּטָחוֹת הַלְלוּ, הֵן מֵאֵי

פסוק וברך את לחמך ואת מימך ולא תהיה אמלא משכלה וכו'

זרע שמשון המבואר

ט

הבטחת הקב"ה לישראל שיתברכו מזונותיהם וחייהם בלא שינוי המזל ולענין הולדת הבנים ישתנה אף המזל

שקוברת את בניה, שקרויה 'משכלה', וגם לא יהיה ביניכם אשה שאינה מולידה, אלא כולם יולידו בנים אשר לא ימותו בחיי מולידם. ועוד מבטיח הקב"ה שכר, 'אֶת מִסְפַּר יְמִיךָ אִמְלֵא' - שנזכה לאריכות ימים.¹

ושלוש הבטחות הללו, על המזונות, הבנים, ואריכות ימים, הן מאי דאמר רבא

כתוב בפסוק (שמות כג, כה-כו)², 'וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם' - אם נעבוד את הקב"ה בקיום מצוותיו, הוא יתברך מבטיח לנו שכר, 'וּבְרַךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ וְכוּ' - יתברכו מזונותינו וצרכי פרנסתינו³, 'לֹא תִהְיֶה מְשַׁכְּלָה וְעַקְרָה בְּאַרְצֶךָ' - לא יהיה ביניכם אשה שמפלת נפלים, או

דקדוק מהפסוק על המבואר בגמרא ש'חיי בני ומזוני' תלויים במזל

ציונים ומקורות

והוא מה שנאמר 'והסירותי מחלה מקרבך'. וז"ל האבן עזרא (שם), עבודת השם היא לעשות כל אשר צוה, לאהבה אותו ולדבקה בו, ולהשבע בשמו, ולהתפלל אליו, ולזכות לפניו תמידין ומוספין, ולכבדו בתת המעשרות. הנה שכרו אתו, והם ד' דברים בעולם הזה. הא' 'וברך את לחמך ואת מימך', והב' 'והסירותי מחלה מקרבך', והג' 'לא תהיה משכלה ועקרה בארצך', והד' 'את מספר ימיך אמלא'. והנה כל אלה בגוף האדם, עכ"ל. אמנם בסוף דברי רבינו מבואר שסוכר, ש'וברך את לחמך ואת מימך', ו'והסירותי מחלה מקרבך', הם ברכה אחת, לפי שמי שמזונותיו מצויות לו ניצל מן המחלות, וגם מפני שצרכי רפואת האדם חשובים כמזונותיו, עיי"ש.

א. לשון הפסוקים 'וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּבְרַךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ וְהִסְרֵתִי מִכָּל מַחֲלָה מִקְרַבְךָ, לֹא תִהְיֶה מְשַׁכְּלָה וְעַקְרָה בְּאַרְצֶךָ אֶת מִסְפַּר יְמֶיךָ אִמְלֵא'.
ב. וכן משמע מלשון הפסיקתא (שמות שם), 'וברך את לחמך ואת מימך', של כל אחד ואחד, שלא יהיה נצרכים זה לזה.
ג. בבימות (ג, א) נחלקו רבי עקיבא וחכמים בפירוש 'אמלא', רבי עקיבא סובר שהוא לשון השלמה, דהיינו שאם זכה האדם, משלימים לו את חשבון השנים שנקצבו לו מיום הוולדו, ואין פוחתים לו מהם, אך גם אין מוסיפים עליהם. וחכמים סוברים, ש'אמלא' הוא לשון תוספת, והיינו שאם זכה האדם, אף מוסיפים לו על השנים שנקצבו לו.
ד. בפסוק מצינו הבטחה רביעית,

וּבְשִׁלְהֵי שַׁבַּת (קנו, א) פְּתָבוּ הַתּוֹסְפוֹת
(ד"ה אין), דְּעַל יְדֵי זְכוּת גְּדוֹל מִשְׁתַּנָּה
הַמּוֹל.

דְּאָמַר רַבָּא בְּשִׁלְהֵי מוֹעֵד קָמָן (כא, א),
בְּנֵי חַיִּי וּמְזוּנֵי לֹא פְּזוּכְתָא תְּלִיא
מִלְתָּא, אֲלֵא בְּמִזְלָא תְּלִיא מִלְתָּא.

זרע שמשון המבואר

רשע, אלא במזלא תליא מילתא - הדבר
תלוי במזלו של אדם זה. ובשלהי - בסוף
מסכת שבת (קנו, א) פתבו התוספות (ד"ה
אין), דאפילו מי שסובר בגמרא (שם)
שאין מזל לישראל, מודה שאף ישראל
נתונים תחת השפעת המזלות, אלא שהוא
סובר שעל ידי זכות גדול - שאיש ישראל
זוכה בה על ידי ריבוי עסק התורה,

בגמרא בשלהי - בסוף מסכת מועד קמן
(כא, א), בני - הולדת הבנים, דהיינו אם
יהיו לאדם בנים, ואם יהיו מרובים או
מועטים, וכן חיי - אריכות ימי חיי האדם
, ומזוני - הספקת מזונותיו של אדם
ופרנסתו, בצמצום או בריוח, לא פזכותא
תליא מילתא - אין הדבר תלוי בזכויות
האדם לפי מעשיו, אם הוא צדיק או

ציונים ומקורות

בשעה שנולד [פירושו, שבעה מאורות ומזלות
משמשים במרום, והן שבתאי, צדק, מאדים, חמה,
נוגה, כוכב, לבנה. ובשעה שניתלו שבעת המאורות
והמזלות ברקיע השמים, ביום הרביעי לבריאת
העולם, הם החלו לשמש כמשרתים, כל אחד בשעה
נפרדת, בזה אחר זה, כאשר מידי תום שבע שעות
מתחיל מחזור חדש. ע"פ רש"י (ברכות נט, ב ד"ה
שבתאי). ובספר תורת המנחה (לרבי יעקב ב"ר חננאל
סקילי תלמיד הרשב"א, פרשת ויחי דרשה יט),
הארין לבאר מהי השפעתו של כל אחד מהמזלות על
העולם ובני האדם. והובאו דבריו לעיל פרשת בא
(אות ג). וז"ל המאירי (סנהדרין סח, א), העיקר באלו
הענינים, שהגלגלים והמזלות פועלים כנבראות
התחתונות, וכמאמר (ב"ר י, ו) אין לך כל עשב ועשב
מלמטה, שאין לו כוכב מלמעלה מכה אותו ואומר לו
גדל. ובנימוקי יוסף (סנהדרין טז, ב ד"ה מנחש) כתב
ז"ל, וגזירה שגזר הקדוש ברוך הוא מששת ימי
בראשית, להנהיג עולמו בכך. מבואר בוודי (ח"א
קפא, א), ש'מזלא' הכוונה למזל העליון השולט על
מדת הזכות והחובה. אולם נראה שרבנו מפרש לפי
פשט הדבר, שהכוונה ממש לענין המזל. [וראה עוד
ברש"י בשבת (נג, ב ד"ה מזלא) שפירש, 'מלאך שלו
ומליץ עליו'. ובמגילה (ג, א ד"ה מזוליהו) פירש,
'שר של כל אדם למעלה']. ופירוש, בגמרא
שם נחלקו אמוראים אם יש מזל לישראל, [שאפילו
תפילה וצדקה אין בכוחם לשנות את המזל], או אין

ה. לשון הגמרא, אמר רבא, חיי בני ומזוני, לא
בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא, דהא
רבה ורב חסדא תרווייהו רבנן צדיקי הוו [שניהם היו
חכמים וצדיקים] וכו', רב חסדא חיה תשעין ותרתינן
שנין, רבה חיה ארבעין [ובכל זאת היה חילוק גדול
ביניהם לענין חיי], שרב חסדא חי תשעים ושתים
שנה, ורבה חי רק ארבעים שנה], כי רב חסדא שיתין
הלולי, בי רבה שיתין תיכלי [וכן היה חילוק ביניהם
לענין רבני, שבביתו של רב חסדא היו ששים שמחות
של נישואי בניו ובני בניו, ואילו אצל רבה היה
להיפך, שהיו בביתו ששים מקרים של שיכולי
ילדים], כי רב חסדא סמידא לכלבי ולא מתבעי, בי
רבה נהמא דשערי לאינשי ולא משתכח [וכן היה
חילוק ביניהם לענין מזוני, שבביתו של רב חסדא
היו נותנים סולת אף לכלבים, ואף לא היו צריכים
לחפש אחריו, מחמת רוב העשירות שהיה שורה שם.
ואילו אצל רבה היה להיפך, שאף לבני אדם היו
נותנים רק לחם שעורים, ואף זה לא היה תמיד מצוי
אצלם. והרי מוכח מכך, שחיי בני ומזוני, אינם
תלויים בצדקות ובזכויות, אלא במזלו של האדם].
ו. פירושו, כל תכונות האדם, והמקרים שיארעו לו,
קבועים על פי המצב של מערכת הכוכבים בזמן
לידתו, וזה הנקרא 'מזל'. ע"פ גמרא (שבת קנו, א),
ואבן עזרא (שמות לג, כא). וראה בגמרא שם
שנחלקו, האם המאורעות נקבעים על פי היום שבו
נולד האדם, או על פי הכוכב' או המזל' המשמש

הַבְּטָחוֹת. וְאִף שֶׁפְּתוּב (שם) 'וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם', לֹא מִשְׁמַע שִׁיְהִיָּה זֶה עַל יְדֵי זְכוּת גְּדוּל.

וְקִשָּׁה, דְּמִכָּאן נִרְאָה דְּבִזְכוּתָא דְּדוּקָא תִּלְיָא מִיִּלְתָּא, מְדַאֲמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקַיֵּם לְהֶם אֱלוֹ

זרע שמזון המבואר

הפסוק 'וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם', ובפשטותו היה אפשר לפרש שהכוונה על עבודה יתירה שיש בה זכות גדולה, ובשכר זה יזכו לכל הברכות בג' דברים אלו אף נגד המזל, מכל מקום, לֹא מִשְׁמַע - אין נראה לפרש כוונת הכתוב שִׁיְהִיָּה זֶה - עבודת הקב"ה והשכר שכתוב כאן, דוקא על ידי שיעשה דבר שיש בו זכות גדולה, שעל כך כתבו התוס' שבכוחו להפך את המזל, אלא משמע שמכל מקום, אף שהזכות אינה גדולה, היא תועיל להם להתברך בשלושתם.

תפילה ומעשים טובים¹, משתנה המזל שלו לטובה².

וְקִשָּׁה - יש להקשות, דְּמִפְסוּקֵי הַתּוֹרָה כָּאן נִרְאָה, דְּבִזְכוּתָא דְּדוּקָא תִּלְיָא מִיִּלְתָּא - שבשלושת הדברים בני חיי ומזוני, האדם מתברך רק בזכות עבודתו לפני ה', מְדַאֲמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקַיֵּם לְהֶם אֱלוֹ הַבְּטָחוֹת 'וּבִרְךָ אֶת לְחֻמְךָ וְאֶת מִימְךָ וְגו', לֹא תִהְיֶה מִשְׁפָּלָה וְעַקְרָה בְּאַרְצְךָ, אֶת מִסְפַּר יְמֶיךָ אֲמַלְא', שהם הברכות של בני חיי ומזוני, בזכות שיעבדו אותן. וְאִף שֶׁפְּתוּב בתחילת

ציונים ומקורות

היינו שהאדם תלוי לגמרי במזלו, ואי אפשר לשנותו כלל, אף לא על ידי זכות גדולה. ¹ וכבר הקשה כן בפירושו רבינו חיים פלטיאל (כאן פסוק כו), וז"ל, 'את מספר ימיך אמלא'. וכן בסוף פרק החולץ (יבמות נ, א), אם זכה, מוסיפין לו כו'. וצריך עיון, מהא דאמרינן במועד קטן, דחיי בני ומזוני לא בזכותא תליא. מיהו פעמים שזכות גדולה מועיל, כדאייתא במסכת שבת, אין מזל לישראל, ומיהו לא שכיח שישתנה המזל, כדאמרינן גבי עובדא דרבי אלעזר בן פדת, במסכת תענית (כה, א). הר"י. ומבואר בדבריו שאכן מבאר את הפסוק 'ועבדתם את ה' אלוהיכם' באופן שירבו בעבודתו ויהיה להם זכות גדולה, ושלא כדברי רבנו. והנה רש"י בשבת (שם) כתב, שלמאן דאמר 'אין מזל לישראל', המזל משתנה על ידי 'תפילה וזכות'. ובגמרא (ב"ק צב, ב) דרשו, 'ועבדתם את ה' אלוהיכם', זו קריאת שמע ותפילה. וכן במכילתא (כאן) איתא, 'ועבדתם את ה' אלוהיכם', זו תפלה. והרי מדברי רש"י הנ"ל משמע, שיש בכוחה של תפילה לשנות את המזל. ולפי זה לא

מזל לישראל' [שעל ידי תפלה וזכות משתנה מזלו לטובה], וביארו התוס', שלפי כל השיטות, גם ישראל נתונים תחת המזל, והסובר שאין מזל לישראל, היינו שיכול המזל להשתנות לטובה על ידי זכות גדולה. וזה לשון התוספות, אין מזל לישראל, והא דאמר רבא בשילהי מועד קטן (כה, א), בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא, מכל מקום, על ידי זכות גדולה משתנה. אבל פעמים שאין המזל משתנה, כדאמר ביבמות פרק החולץ (ג, א), זכה, מוסיפין לו. לא זכה. ה. באליה רבה (סימן מז סק"ג) כתב לפרש, שכשעומל ועוסק ומשתדל בתורה, הוא זכות גדולה, וזה כוונת מאמר הזהור (ח"ג רטו, ב), כל דאישתדל באורייתא, בטל מיניה חוביאי דכוכביא ומזלות. ע"כ. ובעין אליהו (שבת שם ד"ה רבי חנינא) כתב, שזכות גדולה היינו כשעשה מצוה גדולה וחשובה. ט. לפי דברי התוספות נמצא, שאין מזל לישראל, היינו שאיש ישראל אינו תלוי לגמרי במזל, אלא אפשר לשנותו על ידי זכות גדולה. ויש מזל לישראל,

וַיֵּשׁ לֹמֶר, דָּאִין הָכִי נִמְי דְבָלָא זְכוּת גְּדוּל, בְּמִזְלָא תְלִיא מִילְתָּא. זְכוּת גְּדוּל וּבְלָא הַשְׁתַּנּוּת הַמְּזוּל, יְהִיה לְהֶם טוֹבוֹת הַלְלוּ. וְהִינוּ שְׂאֵם הַמְּזוּל יְהִיה שְׂאֵחָד מִיִּשְׂרָאֵל יְהִיה לוֹ מְזוּנוֹת וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבְּטִיחָם שְׂאֵף בְּלָא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

שְׂאֵף בְּלָא שִׁיחִיה לְהֶם זְכוּת גְּדוּל, וְאֵף בְּלָא הַשְׁתַּנּוּת הַמְּזוּל שְׁלוֹ לְטוֹבָה, גַּם כֵּן יְהִיה לְהֶם טוֹבוֹת הַלְלוּ שֶׁל חַיִּי, בְּנֵי וּמְזוּנֵי, כִּפִּי שֶׁהִיה רְאוּי לְהִיּוֹת לְהֶם אִם הִיה מְזֵלִם טוֹב.

וְהִינוּ בְּדֶרֶךְ זֶה, שְׂאֵם הַמְּזוּל יְהִיה, שְׂאֵחָד מִיִּשְׂרָאֵל רְאוּי שִׁיחִיה לוֹ מְזוּנוֹת מְצַמְצָמִים

וַיֵּשׁ לֹמֶר, דָּאִין הָכִי נִמְי דְבָלָא שִׁיחִיה לְאָדָם אִיזָה זְכוּת גְּדוּל, אִין מִשְׁתַּנִּים כֹּל עֲנִינֵי חַיִּי בְּנֵי וּמְזוּנֵי לְפִי עֲבוּדְתוֹ לְפָנֵי ה', אִלָּא בְּמִזְלָא תְלִיא מִילְתָּא - כֹּל מַה שִׂיאָרַע עֲמוֹ תְלוּי בְּמִזְל. וְכוּנוֹת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּשְׁהוּא מִבְּטִיחָם - בְּשִׁכְר הָאִמּוֹר בְּתוֹרָה בְּעֵינֵי בְּנֵי חַיִּי וּמְזוּנֵי, הֵינּוּ

הברכה
שבפסוק
תורה
במעט
המגיע
על
פי המזל

ציונים ומקורות

אף אחרי שנגזרה הגזירה], ע"כ. ומבואר מדבריו, שלהסובר שיש מזל לישראל, כל הפסוקים בתורה העוסקים מענייני שכר ועונש הכתובים בתורה, מדברים רק ממקרי הציבור, ולא ממקרי היחידים. אמנם להסובר אין מזל לישראל, הפסוקים הנ"ל מדברים גם ממקרי היחיד. אלא שמדברי הרשב"א משמע, שהוקשה לו רק למאן דאמר יש מזל לישראל, ואילו למאן דאמר אין מזל לישראל לא הוקשה לו, לפי שלשיטה זו ניתן לשנות המזל על ידי תפילה וזכות [וכפי שהובא לעיל בשם רש"י]. ובמשגב לדרך (להרב דוד ב"ר משה כהן זצ"ל מג'רבה, שמות שם) ביאר, שאכן כך משמע בפסוק שמדובר כשיש זכות גדול שבכוחו לשנות המזל. ובדברי רבינו מבואר, שגם להסובר שאין מזל לישראל, קשה ממה שמצינו בפסוקי התורה ייעוד שכר מחמת קיום המצוות, והיינו כמו שפירש שבתוס' מבואר, שזקוקים לזכות גדול, כדי לשנות המזל ולזכות לחיי בני ומזוני, ואילו בפסוק משמע שגם בזכות שאינו גדול כל כך, ניתן לזכות לכך, שפשטות הכתוב משמע שכל איש ישראל נצטוו לקיים ועבודתם וגו', ומבואר דהיינו לאו דווקא באופן של ריבוי מעשים טובים יותר מהסדר הרגיל, או להיות עמל בתורה בעיון רב [כדברי האליה רבה, לעיל בסמוך]. המביאים לעושיהם זכות גדול, אלא הציווי יתקיים אף בעבודה שכל אדם רגיל לעשות.

קשה קושיית רבינו. אמנם הרישב"א (מו"ק שם ד"ה לאו) כתב וז"ל, אלא שזכות גדולה מבטלת המזל, וכולי עלמא לא חזו להכי, אלא צדיק גמור שהוא למעלה [מן המזל]. ולפי דברי הרישב"א מובנת קושיית רבינו, שהרי מה שנאמר ועבדתם את ה' אלוקיכם, ובשכר זה יתברכו, היינו על כל ישראל, ולא משמע לומר שהפסוק מדבר רק מצדיקים גמורים. יש לציין, שכבר נשאל הרשב"א (שו"ת ח"א סימן קמח) בשאלה ששאל רבינו, וז"ל, שאלת, הא דאמרין בני חיי מזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא. ומפסוקי התורה נראה בהפך גמור, כי בזכות ובעונש הדבר תלוי. והשיב הרשב"א ז"ל, הדבר הזה, נחלקו בו חכמי ישראל בכמה מקומות בתלמוד, אם יש מזל לישראל, או אם אין מזל לישראל וכו'. ונראה לי, כי לא נחלקו אלא במקרה היחידים, ולא במה ששיגי את הציבור, כי לדעת כולם, כח הציבור גדול לידון על פי מעשיהם, לטוב או למוטב, והתורה דיברה על הכלל, לא על הפרט וכו'. וזו כדעת האומר, יש מזל לישראל. אבל לדעת האומר אין מזל, התורה דברה בין על הכלל בין על הפרט. וכן אנו עושין מעשים על פי הסברה הזו. וכדאמרין (ר"ה טז, א), כמאן מצלינן האידינא אמריעי ואקצירי [כדעת מי אנחנו מתפללים בזמננו על החלשים שיתחזקו, ועל החולים שיתרפאו], כמאן, כרבי יוסי [הסובר שמועילה זעקה

וְזָהוּן שְׁאָמַר הַפְּתוּב 'וְעַבְדְּתֶם אֶת ה'
אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת
מִימֶיךָ, דְּמַדְכָּתֵב 'לַחֲמֶךָ' ו'מִימֶיךָ' דְּוָקָא,
שְׁמַע מִינָהּ, שְׂרָצָה לֹמְרָה, אוֹתוֹ הַלְחָם
שִׁיהֵיה לְךָ לְפִי מִזְלָךְ, וְלֹא יִהְיֶה לְךָ זְכוּת

מִצְמָצְמִים, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִבְרַךְ אוֹתוֹן
הַמְזוּנוֹת, שְׁיֵאכַל קִמְעָא וְיִהְיֶה הַפֶּת
מִתְבָּרַךְ בְּמַעְיֹו, וּבְהִכִּי לֹא יִהְפֵךְ הַמְזוּל,
וְהַעֲנִי יִתְעַדֵן בְּרוּחַ כְּמוֹ הַעֲשִׂיר, וְיֵאכַל
וְיִשְׁבַע יוֹתֵיר.

זרע שמישון המבואר

שהוא כמו העשיר שאוכל הרבה, ויאכל
וישבע ואף יותר כמו העשיר.

וזה מה שאמר הפתוב 'וְעַבְדְּתֶם אֶת ה'
אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ',
שנקט לשון נוכח ו'בִרְךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת
מִימֶיךָ', דְּמַדְכָּתֵב 'לַחֲמֶךָ' ו'מִימֶיךָ' דְּוָקָא
בלשון נוכח, ולא כתב 'ובִרְךְ אֶת הַלְחָם
וְאֶת הַמִּים', שְׁמַע מִינָהּ - מוכח מכך,
שְׂרָצָה לֹמְרָה, שאם תעבדו את הקב"ה,
אוֹתוֹ הַלְחָם הַמוֹעֵט שִׁיהֵיה לְךָ - לכל אחד
מכם, לְפִי מִזְלָךְ הַפְּרִטִי, וְלֹא יִהְיֶה לְךָ זְכוּת

- מועטים, אזי אף שלא יתרכו מזונותיו
אם לא יהיה לו זכות גדול, מכל מקום,
אם יעבוד את הקב"ה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
יִבְרַךְ אֶת אוֹתוֹן הַמְזוּנוֹת הַמְצוּמְצָמִים
הַמְגִיעִים לוֹ עַל פִּי הַמְזוּל, בְּכַךְ שְׁיֵאכַל
קִמְעָא - רק מעט, וְיִהְיֶה הַפֶּת - הַלְחָם
שֶׁאוֹכֵל, מִתְבָּרַךְ בְּמַעְיֹו - שישבע גם במעט
הַלְחָם שֶׁאוֹכֵל^א, וּבְהִכִּי - ובכך לא נצטרך
שֶׁהַקְב"ה יִהְפֵךְ הַמְזוּל, וְהַעֲנִי שֶׁאוֹכֵל מַעֲט,
יִתְעַדֵן בְּרוּחַ, כְּפִי שֶׁהִיא רֵאוּי לְהִיּוֹת אִם
לְפִי מְזוּלוֹ הִיוּ מְזוּנוֹתָיו מְרוּבִין, וְנִמְצָא

ציונים ומקורות

כי אין צריך לומר שלא תחלה, כי אם 'והסירותי',
בלחם ומים 'מחלה' שהיא ב'קרבך', ומה לך עושר
גדול מזה שתהיה בריא וחזק בלחם ומשולל דאגה,
כי מרבה נכסים, מרבה דאגה (אבות פ"ב מ"ז),
ואיזהו עשיר, השמח בחלקו (שם פ"ד מ"א).
וכן בשפתי כהן (ד"ה עוד וברך) כתב ז"ל, 'כן אמר
כאן 'וברך את לחמך ואת מימך', לומר שאפילו אין
לך אלא לחם אחד, ישלח בו ברכה, כמו שהיה בכד
הקמח שהיה בה מלא כף קמח, ונאמר (מלכים א יז,
יד) כה אמר ה' אלקי ישראל כד הקמח לא תכלה,
ויהיו המאכלים בריאים וטובים, ולא יולידו שום
חולי, וגם האויר יהיה צח. יב. כן דקדק בבאר
משה (להרב משה שטיין זצ"ל, ד"ה ועבדתם).
במפרשים מבואר בכמה דרכים מה שנאמר 'וברך את
לחמך ואת מימך' בלשון יחיד. בפסיקתא זוטרותא
פירש, 'וברך את לחמך ואת מימך', של כל אחד
ואחד, שלא יהיה נצרכים זה לזה, ע"כ. וראה עוד

יא. ויתד איתן לפירושו של רבנו בספרא (פרשת
בחוקותי א, א) איתא, 'ואכלתם לחמכם לשובע'
(ויקרא כו, ה), אין צריך לומר שיהא אדם אוכל
הרבה ושבוע, אלא אוכל קימעה והוא מתברך במעיו,
כעניין שנאמר 'ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך
ואת מימך'. ובאופן דומה לדברי רבינו, כתב
האלישיב ז"ל, עוד יתכן עם הפסוקים שאחרינו. והוא,
הלא אמרתי לך לא תעבוד שר ומזל כעבודה זרה ולא
אל מלאך. והלא תאמר, והלא בני חיי ומזוני לאו
בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא, ואעבוד את
המזל או את השר, כי כמה מעובדי ה' מזי רעב, ולא
יאריכו ימים, ובנים לא יהיו להם. לזה אמר 'ועבדתם
את ה' אלהיכם'. וגם שלא אומר לך שתעשיר שהוא
מזוני, הלא זאת אבטיחך כי 'וברך את לחמך ואת
מימך', שיתברכו במיעיך ולא יחסרו לך. ולא תאמר,
הלא טוב היה היו לי בשר ויין להבריאיני בל אחלה
מהלחם והמים. לזה אמר, הלא גדולה מזו אעשה לך,

גדול לשנות המזל, זה המעט עם
הברכה יתברך ויעשה כמו שיהיה
הרבה.

ובן נמי את מספר ימיו אמלא, רצה
לומר, שלא ישנה המזל להוסיף,

אבל לא יפחת מהם, דבפרק ד' דיבמות
(ג, א) אמרינו, זכה, מוסיפין לו. לא זכה,
פוחתין לו. וזכה' רצה לומר, זכות גדול,
כמו שכתב שם מהרש"א (ח"א מט, ב ד"ה
משה) לפי דברי התוספות הנ"ל. ועכשו

זרע שמעון המבואר

גדול לשנות המזל, מכל מקום, זה המעט,
עם הברכה שיברך אותך הקב"ה, יתברך
ויעשה כמו שיהיה הרבה.

ובן נמי, ההבטחה בפסוק שלאחריו
את מספר ימיו אמלא, רצה לומר, שאף
אם לא ישנה הקב"ה את המזל, להוסיף לו
שנים על השנים שנקצבו לו משמים
בשעת לידתו מחמת המזל אם לא יהיה לו
זכות גדול, אבל מכל מקום, אם יהיה לו
רק זכות קטן, לא יפחת לו הקב"ה מהם -
מהשנים שנקצבו לו, ובהקדם מה

הקב"ה
ישמרנו
מהמקרים
המסכנים
את החיים,
שלא יפחתו
שנותינו

דבגמרא כפרק ד' דיבמות (ג, א) אמרינו,
שחכמים אומרים, שאם זכה האדם, על
ידי שעוסק בתורה ותפילה ומעשים
טובים, מוסיפין לו שנים, על סכום השנים
שנקצבו לו בשעת לידתו, ואם לא זכה
כלל, שאין לו זכות של מעשיו הטובים,⁹
פוחתין לו מהשנים הקצובים לו. ומה
שאמר זכה מוסיפין לו, רצה לומר, שיש
לו זכות גדול, שיש בכוחו לשנות את
המזל, כמו שכתב שם מהרש"א (ח"א מט, ב
ד"ה משה)¹⁰ לפי דברי התוספות הנ"ל בשבת.

ציונים ומקורות

באלישיך (שמות שם) ובכלי יקר (שמות שם).
ולדבריהם מתיישב גם כן דקדוקו של רבנו.
יג. לשון הגמרא, את מספר ימיו אמלא תנאי היא,
דתנאי, את מספר ימיו אמלא, אלו שני דורות [שנים
שפוסקין לאדם בשעת לידתו. רש"י], זכה, משלימין
לו. לא זכה, פוחתין לו, דברי רבי עקיבא. וחכמים
אומרים, זכה, מוסיפים לו. לא זכה, פוחתין לו.
יד. כפי שיתבאר להלן, ומוכרח לפרש כן שהכוונה
שלא זכה כלל ואין בידו זכויות, ממה שפוחתין לו,
שאם הכוונה היא שיש בידו מקצת זכויות [שהוא
היפך זכה' בזכות גדול, כפשטות משמעות לשון
הברייתא], בודאי שאין פוחתין לו. טו. לשון
המהרש"א, וכתבו התוס' (ג, א ד"ה מוסיפין), זכה
מוסיפין לו, והא דקאמר במועד קטן, חיי בני ומזוני
לאו בזכותא תליא אלא במזלא, פשיטא דזכות גדול
מועיל כו', עכ"ל עיי"ש, מדבריהם נראה, הא דאמר
לאו בזכותא תליא מלתא, היינו שלא להוסיף על

גזירת המזל, בשביל זכות שאינו גדול כל כך.
[ומבואר מדברי התוס' והמהרש"א, שחכמים סוברים
שעל ידי זכות גדול משתנה המזל, והיינו כהסובר
שאינו מזל לישראל. ובשו"ת הרשב"א (ח"ה סימן מח)
הקשה בדעת רבי עקיבא הסובר שזכה משלימין לו,
אבל אין מוסיפין לו בשום אופן, שהרי גם רבי
עקיבא סובר בשבת (קנו, ב) שאין מזל לישראל.
ומסיק הרשב"א ז"ל, ואני רואה להם ז"ל, דרך אחר,
וכאלו הוא דרך ג', ויש בו סוד עמוק, ברשע וטוב לו
וצדיק ורע לו. ואמרו במדרש, שהראה לו הקדוש
ברוך הוא למשה, רבי עקיבא ותורתו, ואחר כך הראה
לו שמסריקין את בשרו במסרק. אמר משה, זו תורה
וזה שכרה, אמר ליה הקדוש ברוך הוא, כך עלה
במחשבה, שתוק. וזה כל ענין איוב. והוא מאמר
החכם במזמור 'אך טוב לישראל' וכו' (תהלים פרק
עג). ואומר על זה (שם עג, ב) 'ואני כמעט נטיו רגלי'
וכו'. ולבסוף הבין עיקר הענין, ואמר (שם עג, יז)

אינן פוחתין אלא למי שלא זכה, ואיך תיסק אדעתין לומר שיפחתו למי שיזכה, אף על פי שאין לו זכות גדול.

הבטיחן הכתוב, שאף על פי שאין להם זכות גדול, לא יפחתו אלא ישלימו. ואם תאמר, מה צריך להבטיחה זו, והלא

זרע שמשון המבואר

אין¹ פוחתין מהשנים שנקצבו לו, אלא למי שלא זכה - שאין לו זכות כלל, ואיך תיסק אדעתין - ואיך יעלה על דעתנו לומר שיפחתו מהשנים הקצובות למי שיזכה - שיש בידו זכות קיום המצוות, והוא בכלל מי שנאמר עליו 'ועבדתם את ה' אלוקיכם', ואף על פי שאין לו - שלא עשה מעשה שיש בו זכות גדול, מכל מקום, אין שום טעם לומר שיפחתו לו משנותיו על שלא עשה מעשה שיש בו זכות גדול.

ועכשו, הבטיחן הכתוב 'את מספר ימיה אמלא', שאף על פי שאין להם זכות גדול, ועל כן לא יוסיפו להם על השנים שנקצבו להם לפי מזלם, מכל מקום, אם הם עובדים את הקב"ה, ויש להם זכות קטן, יועיל זה שלא יפחתו להם מהשנים שנקצבו להם, אלא ישלימו אותם¹⁰.

ואם תאמר - ואם תקשה, מה צריך להבטיחה זו, שלא יפחתו לו משנותיו אם יהיה לו זכות שאינו גדול, והלא בודאי

ציונים ומקורות

לו, וכפי שמתבאר בהמשך. אלא שחכמים מחדשים שיתכן גם שיוסיפו לאדם על שנות חייו, והיינו אם יהיה לו זכות גדול שבכוחו לשנות המזל, ומסמיכים דבריהם בפסוק 'את מספר ימיה אמלא', אף שאין זה פשוט הפסוק. וצ"ע בזה. [ואפשר שעיקר הדרשא של חכמים היינו לומר שאם לא זכה פוחתין לו, והיינו שממה שכתבה תורה 'את מספר ימיה אמלא', וכפי שנתפרש הכוונה שאף אם לא זכה לעשות זכות גדול, ג"כ ינצל מהמקרים וכו', וכדברי רבנו להלן, א"כ משמע שמי שלא קיים כלל את המצוות, פוחתין לו. ומה שאמרו חכמים שאם זכה [והיינו זכות גדול כדברי המהרש"א] מוסיפין לו, לא דרוש כן מהפסוק. ופירוש זה הוא שלא כפירוש רש"י (שם ד"ה זכה), שאמלא' לשון תוספת הוא]. ומשמע מדברי רבינו, שאם לא יהיה לו אפילו זכות קטן, וכגון אם יש בידו חטאים, יתכן שח"ו יפחתו לו מהשנים הקצובות, אף שזה נגד המזל שלו. וכך כתב המהרש"א (שם) ז"ל, מדבריהם נראה וכו', אבל לפחות מן המזל אם לא זכה, הא ודאי דלא תליא במזל, דמשום הכי לא קשיא להו, אלא מהא דמוסיפין לו דאמרי רבנן, אבל מהא דלא זכה פוחתין לו דקאמר נמי רבי עקיבא, לא קשיא להו, וכמה קראי מוכיחין, דבאין זכות מבטל גזירת המזל. יי. בדפוס נכתב 'אינן', והוגה לפי

עד אבא אל מקדשי א-ל אבינה לאחריתם. והוא ענין עמוק מאוד, לא שמעה אזני, רק כנקודה מן הגלגל הגדול, ולא קבלתי מרבתי כטפה מן היס, ולא אוכל לפרש, ע"כ. וז"ל ספר העקה (לרבי יצחק עראמה זצ"ל, שער כב ד"ה אמנם דבריו), מה שאמר רבי עקיבא, זכה משלימין לו, לפי שהוא סובר, שהטוב האמתי הוא מטיב לכל, וגוזר לכל נמצא בתחלת הוייתו קצב החיים שהם כדאי להשלים מציאותו, ושאיין צריך זכות רק להעמידו על קצבתו. טו. לכאורה קשה, שהרי רבינו מיירי כאן לדעת חכמים הסוברים שפירוש 'את מספר ימיה אמלא' הוא, שאם זכה מוסיפין לו. ואם כן, בעל כרחך לומר, שהפסוק מדבר ממי שיש לו זכות גדול שבכוחו לשנות את המזל, וכמו שהביא מדברי המהרש"א. וצריך לומר, שרבינו סובר, שמה שאמרו חכמים זכה מוסיפין לו, אין הכוונה שזהו עיקר פירושו של הפסוק, אלא לעולם עיקר פירוש הפסוק הוא שמשלימין לו, והיינו כשאין לו זכות גדול אבל מכל מקום הוא עובד את הקב"ה כראוי, וכפי שכתב רבנו בתחילת הדרוש, שלא משמע מהפסוק שמדובר דוקא על מי שיש לו זכות גדול, וכמו שביאר רבינו לעיל, שבאופן זה רק ישמרוהו מן השמים מן המקרים המסכנים החיים, כדי שיושלמו לו השנים שנקצבו

בְּרִיאֹתוֹ בְּשׁוֹגֵג, בְּמֵאֵכֶל אוֹ בְּמִשְׁתֵּה, אוֹ בְּאִיזָה עֲנֵן אַחֵר, כְּגוֹן לְעֵבֶר בְּמָקוֹם סַכְנָה שְׁלֵא יָדַע בָּהּ, וְהָיָה אֲפָשֶׁר שְׂיָבֵא עָלָיו אִיזָה מִקְרָה וַיִּסְתַּכֵּן בּוֹ בְּשׁוֹגֵג. וְלִכֵּן מִכְּסִיחוֹ הַכְּתוּב, שְׂיִשְׁמְרֵהוּ מֵאֵלֹו הַמְּקָרִים הָרָעִים, כְּדִי לְהַשְׁלִים יָמָיו.

וְהָכִי נִמְי קִשָּׁה לְסַכְּרַת רַבִּי עֲקִיבָא בְּפֶרֶק ד' דִּיבְמוֹת (שם), דְּקָאָמַר, זָכָה, מְשַׁלְּמִין לוֹ. מַה צִּרְךָ שְׂיִזְכָּה, וְהֵלֵא אֶפְלוֹ אִם יְהִיָּה בִּינּוֹנִי, לֹא יִפְחַתּוּ לוֹ, שְׁהָרִי אִין פּוֹחַתִּין אֶלָּא דְּוָקָא לְמִי שְׁלֵא זָכָה.

וַיֵּשׁ לֹמְרָ, שְׁלַפְעָמִים אֲדָם מִזִּיק

מאמרם ז"ל
רבי עקיבא
אומר זכה
משלימין לו

זרע שמשון המבואר

את בְּרִיאֹתוֹ בְּשׁוֹגֵג, בְּמֵאֵכֶל אוֹ בְּמִשְׁתֵּה - על ידי שאוכל או שותה דברים המזיקים לכריאותו, או בְּאִיזָה עֲנֵן אַחֵר, כְּגוֹן שְׂבֵא לְעֵבֶר בְּמָקוֹם סַכְנָה - כְּגוֹן תַּחַת קִיר שְׁנוּטָה לִפְּוֹל וְכְדוּמָה, שְׁלֵא יָדַע בָּהּ - לא ידע שהוא מקום סכנה, וְהָיָה אֲפָשֶׁר שְׂיָבֵא עָלָיו אִיזָה מִקְרָה וַיִּסְתַּכֵּן בּוֹ בְּשׁוֹגֵג וַיִּמּוֹת. וְלִכֵּן מִכְּסִיחוֹ הַכְּתוּב, שְׂאָף אִם לֹא יִזְכָּה בְּזִכּוֹת גְּדוֹל, מִכָּל מָקוֹם, אִם יִקִּים אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת, וַיִּשְׁמְרֵהוּ הַקַּב"ה מֵאֵלֹו הַמְּקָרִים הָרָעִים שְׁלֵא יִזְקוּהוּ, כְּדִי לְהַשְׁלִים יָמָיו - שְׁנוֹתָיו שְׁנִקְצְבוּ לוֹ¹⁰.

וְהָכִי נִמְי קִשָּׁה - וכמו כן יש להקשות, לְסַכְּרַת רַבִּי עֲקִיבָא בְּפֶרֶק ד' דִּיבְמוֹת (שם), דְּקָאָמַר שֶׁאִם זָכָה¹¹ בְּזִכּוֹת גְּדוֹל¹², מְשַׁלְּמִין לוֹ אֶת מִסְפַּר הַשָּׁנִים שְׁנִקְצְבוּ לוֹ בְּשַׁעֲת לִידַתּוֹ כִּפִּי מְזִלוֹ, אֲבָל אִין מוֹסִיפִים לוֹ עֲלֵיהֶם. וְמַה צִּרְךָ שְׂיִזְכָּה בְּזִכּוֹת גְּדוֹל כְּדִי שִׁישְׁלִימוּ לוֹ מִסְפַּר שְׁנוֹתָיו, וְהֵלֵא אֶפְלוֹ אִם יְהִיָּה לוֹ רַק זִכּוֹת בִּינּוֹנִי, גַּם כֵּן לֹא יִפְחַתּוּ לוֹ, שְׁהָרִי אִין פּוֹחַתִּין מֵהַשָּׁנִים שְׁנִקְצְבוּ לוֹ, אֶלָּא דְּוָקָא לְמִי שְׁלֵא זָכָה כֻּלָּל, אֲלֵא חֲטָא, וְרֵאוּי לְעוֹנֵשׁ עַל מַעֲשָׂיו. וַיֵּשׁ לֹמְרָ, שְׁלַפְעָמִים הָאָדָם עֲצֵמוּ מִזִּיק

צינונים ומקורות

אדם, ואלו הן, [העובר במקום סכנה, כגון על יד קיר נטוי (שנוטה ליפול)], ועיון תפלה, ומוסר דין על חבירו לשמים. וז"ל שו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סימן י'), דזה המהלך במקום סכנה, הוא עובר על דברי תורה, דכתיב (דברים ד, טו) 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם', וגם מזכירין עונותיו, וממילא הקדוש ברוך הוא מתמלא עליו עברה וכו'. וא"כ י"ל שמכיון שהוא חוטא בכך, אין מועיל לו ברכת התורה. כא. וכעין זה כתב הרמב"ן ז"ל, ואמר 'את מספר ימיו אמלא', שלא ימות במלחמה, או במגפה בשינוי האויר, רק בזקנה, שימלא ימים כמספר אשר הם חיי האדם בדורותיו, כגון שבעים ושמונים שנה, כדור דוד המלך. והנה רבינו מחדש, שאף שכתבו

לשון הברייתא. יח. לשון הגמרא הובא בהערה לעיל. יט. עפ"י פירוש המהרש"א, שהובא לעיל בדברי חכמים. כ. רבינו דקדק בלשונו (כאן ולהלן) ונקט 'בשוגג'. ומשמע שרבינו סובר שמה שכתב לחדש שברכת התורה לאדם שיש לו זכות, אלא שאינו זכות גדול, שלא יזוק על ידי מאכלים או מקרים המסכנים את חייו, הוא רק אם בשוגג אכל מאכל מסוכן או הגיע למקום מסוכן. אבל אם היה זה במזיד, אינו מובטח בשמירה. וראה שבת (לב, א), לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס, שמה אין עושין לו נס. ואם עושין לו נס, מנכין לו מזכותיו. ובברכות (נה, א), אמר רבי יצחק, שלשה דברים מזכירים עונותיו של

אָמַנְם לְמִי שְׁלֹא זָכָה, לֹא דִי שְׁלֹא לוֹ מִמֶּשׁ, אָפְּ אִם הָיָה זָרִיו לְהַנְצִיל
וַיְצִילוּהוּ, אֲלֵא אֲדַרְבָּא, פּוֹחֲתִין
מֵהַמְקָרִים.

זרע שמשוון המבואר

אָמַנְם לְמִי שְׁלֹא זָכָה כִּלְל אִפִּילוּ בִּזְכוּת קִטְן, מִשׁוּם שְׁחֵטָא, לֹא דִי שְׁלֹא וַיְצִילוּהוּ
מֵהַמְאֲכָלִים וְהַמְקָרִים הַמְסַכְנִים אֶת

הַחֲיִים, אֲלֵא אֲדַרְבָּא, פּוֹחֲתִין לוֹ מִמֶּשׁ
מִשְׁנוּתִיו, אָפְּ אִם הָיָה זָרִיו - שְׁנֹזֵהר בְּעֵצְמוֹ
לְהַנְצִיל מֵהַמְקָרִים הַמְזִיקִים לְבְרִיאֹתוֹ.²²

צינונים ומקורות

ב. על דרך המשל, שאם המערכת תחייב חוס חזק שורף, שיתנהג האיש ההוא בהנהגה הקרה, עד שינצל מרושם המזל, מבילתי שיפסד כח המזל ויחלש. ובוה לרבי חנינא אי אפשר שיהיה כן בשום פנים. ורבי יוחנן סובר שגם זה אפשר, שהמצוה בעצמה תמנע המזל מעשות רושם רע באיש ההוא שומר המצוה. [אמנם ישנם כמה חילוקים בין דברי הר"ן לדברי רבינו. א. הר"ן מדבר לפי הדעה שיש מזל לישראל, ואילו רבינו מדבר לפי הדעה שאין מזל לישראל, אך במי שאין לו זכות גדול, ואין המזל משתנה עבורו. ב. הר"ן מבאר שהאופן שינצל מפגעי המזל, הוא על ידי 'שהשם יתברך ישים בלב עושי רצונו לעשות פעלים אשר מצדם ינצלו מהזיק המערכת'. ואילו מדברי רבינו נראה שהשי"ת עצמו ישמור אותנו מהסכנות. ג. הר"ן מדבר מהצלה מפגעים הבאים מחמת מערכת המזלות, ואילו רבינו מדבר מהצלה משאר פגעים שאין שייכים לענין המזלות. ולמדנו מדברי שניהם, שאף באופן שאין הזכות מועילה לשנות את המזל עצמו, מכל מקום, עדיין יש מקום לחול ברכת הקב"ה בענין חיי ומזוני, שלא ינזק מהמזל ומפגעי הזמן שאינם שייכים למזלות, וכמו שכתב רבנו, אם יעבור במקום סכנה וכדומה]. כב. ומשמע מדברי רבינו, ששלשה אופנים הם. א. אם זכה בזכות גדול, משלימים לו את השנים שנקצבו לו, ומצילים אותו שלא ימות לפני זמנו, מחמת מאכלים ומקרים מסוכנים שבאו עליו בשוגג. ולדעת חכמים, אף מוסיפים לו על השנים שנקצבו לו. אמנם לדעת רבי עקיבא, אין מוסיפים לו. ב. אם זכה שמקיים המצוות באופן הרגיל, אולם לא היה לו זכות גדול, מצילים אותו מהמקרים המסכנים אותו, ואין פוחתים לו משנותיו. ג. אם לא זכה כלל, לא זו בלבד שאין מצילים אותו מהמקרים המסכנים, אלא גם אם ישמור עצמו מהמקרים, יפחתו לו משנותיו.

התוס', ש'אין מזל לישראל' היינו רק שעל ידי זכות גדול משתנה המזל, מכל מקום, אף אם לא יהיה לו אלא זכות בינוני ולא ישתנה המזל מחמת זה, על כל פנים יועיל לו הזכות הבינוני הזה, שגם בהנהגה שעל פי המזל ימצא ריוח, והיינו שישבע במעט אוכל אשר יש לו, וישתמר מן הדברים המזיקים. וכעין יסוד זה שיש דברים שיוצאים מענין המזל ומועיל בהם זכות שיעשה האדם, כתב בחידושי הר"ן (מו"ק כח, א ד"ה אמר) לפי השיטה שיש מזל לישראל, וז"ל, אמר רבא, בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא וכו', ויש אומרים, דהכי קאמר, שאין הזכות עוקר מהכל את המזל, אלא מצילו לאדם במקצת, לא מהכל וכו', ולהאי פירושא איכא למימר, דהיינו דוקא אליבא דמאן דאמר יש מזל לישראל, ורבא סבירא ליה הכין, אבל הא קיימא לן כמאן דאמר אין מזל, בשלהי מסכת שבת, ע"כ. ורבינו מחדש, שלפי כל הדעות, באופן שיש לו מעט זכות ואינו 'זכות גדול', מועיל לו להינצל מהמקרים הרעים, שלהצלה מהם אין צורך לשנות את המזל. ודברי הר"ן מבוארים באורך בדרשות הר"ן (דרוש ח ד"ה אבל מכל מקום) שלרבי חנינא האומר שיש מזל לישראל, יקשה מאד ענין יעודי התורה בדברים הגשמיים, כאריכות ימים והבריאות והעושר וזולתם, שלדבריו אין למצוות ועבירות רושם בהם כלל וכו'. והתשובה, שהרי האדם אפשר שינצל מהפגע שיחייבהו המזל, בשני אופנים: א. כשלא יהיה במקום אשר יראה בו רושם המזל ההוא, או שיהיה שם, אבל יכין עצמו בענין שלא יוכל המזל לו. ובוה הצד יודה רבי חנינא שינצל האדם מפועל המזל, והוא שהשם יתברך ישים בלב עושי רצונו לעשות פעלים אשר מצדם ינצלו מהזיק המערכת, עם היות שהמערכת לא תישחת וכו'. ובוה הצד יהיו נתלים כל יעודי התורה, וכל תפלותינו היום, לדעת רבי חנינא.

אָמְנָם בְּבָנִים, פְּתַב (שְׁמוֹת שֵׁם) 'לֹא תְהִי מִשְׁפָּלָה' וְכו', וּמִפְּאֵן נִרְאָה שְׁמֹשׁוֹן הַמְּזֹל. לְמָה דְּוָקָא בְּזָה יִשְׁתַּנָּה הַמְּזֹל.

וַיֵּשׁ לְזֹמֵר, דְּאִיתָא בְּפִרְקָא קַמָּא דְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה (טו, ב), שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים מְקַרְעִין גְּזֵר דֵּינֵו שְׁל אָדָם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, אִף שְׁנוֹי מְקוֹם, פְּדֵאֲשֶׁפְּחָן

זָרַע שְׁמֹשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

שְׁבִיאֲרֵנו שְׁאִין הַמְּזֹל מִשְׁתַּנָּה בְּהֵם, אִלֵּא הַקְּב"ה מִשְׁרָה בְּהֵם בְּרַכָּה.

וַיֵּשׁ לְזֹמֵר, בְּהַקְדָּם מַה דְּאִיתָא בְּגִמְרָא בְּפִרְקָא קַמָּא דְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה (טו, ב), שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים מְקַרְעִין [-מִבְטָלִים אֵת] גְּזֵר דֵּינֵו שְׁל אָדָם - שְׁנַגְזֵר עֲלֵיו הַדִּין מִשְׁמִים לְרַעְתּוֹ, וַיִּשְׁתַּנָּה דֵּינֵו לְטוֹב, וְהֵם, צְדָקָה, צַעֲקָה [-תְּפִילָה], וְשִׁינוֹי מַעֲשֵׂה [תְּשׁוּבָה¹²]. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, שְׁאִף שְׁנוֹי מְקוֹם - שְׁהָאֲדָם מִשְׁנָה אֵת מְקוֹם מְגוּרֵיו, אִפְשֵׁר שִׁישְׁנָה אֵת גְּזֵר דֵּינֵו לְטוֹבָה, פְּדֵאֲשֶׁפְּחָן - כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּאִבְרָהָם שְׁלֵא הָיוּ לוֹ בָּנִים, וְהַקְּב"ה

אָמְנָם בְּעֵנִין בְּרַכַּת 'בָּנִים', פְּתַב הַפְּסוּק, שְׁהַקְּב"ה מִבְטִיחַ שְׁאֵם נַעֲבוֹד אוֹתוֹ, אִף אֵם לֹא יִהְיוּ בִידֵינו זְכוֹת גְּדוֹל', מִכֵּל מְקוֹם, 'לֹא תְהִי מִשְׁפָּלָה וְעַקְרָה בְּאֶרְצֶךָ' וְכו' - שְׁלֵא יִהְיֶה בִינֵינוּ אִף אִשָּׁה אַחַת שְׁלֵא תֵלֵד בָּנִים, אוֹ שְׁתִּשְׁכַּל אֵת הַבָּנִים אִשְׁר יִלְדָה. וְזֶה בּוֹדָאי הַיִּפְךְ הַמְּזֹל¹³. וּמִפְּאֵן נִרְאָה שְׁהַקְּב"ה מִשְׁנָה הַמְּזֹל, אִף לְמִי שְׁאִין לוֹ זְכוֹת גְּדוֹל¹³.

וְקִשָּׁה, לְמָה דְּוָקָא בְּעֵנִין זֶה שֶׁל הַבָּנִים, יִשְׁתַּנָּה הַמְּזֹל לְטוֹבָה, גַּם בְּשִׁבִיל מִי שְׁאִין לוֹ זְכוֹת גְּדוֹל', יוֹתֵר מִבְּעֵנִין חִיִּי וּמְזוּנֵי,

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

אִבְרָם לֶךְ לְךָ מֵאֶרְצְךָ, וְהָדֵר (שֵׁם יֵב, ב) יִזְעַשְׁךָ לְגוֹי גְּדוֹל. וְאִידֶךָ, הֵהוּא זְכוֹתָא דֵּאֶרְץ יִשְׂרָאֵל הוּא דֵּאֵהֲנִיא לֵיה, ע"כ. וְרֵאָה נְגִלוּן הַשֵּׁם לְרַעֲקָא (שֵׁם), שְׁהִבִּיא בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרֵא"ש (כִּלְלִי יוֹ סִימֵן יֵב) שְׁגֵרַס, שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים מִבְטָלִין אֵת הַגְּזִירָה וְכו'. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, אִף שְׁנוֹי הֵשֵׁם וְכו', ע"כ. וְהִיא גִירָסָא הַדּוּמָה לְגִירַסַּת רְבִינוֹ. אִמְנָם בְּשׁוֹ"ת יְהוּדָה יַעֲלֶה (לְהַגְרִי" אֲסָדָא זְצ"ל, ח"ב סִימֵן קז) כְּתַב וּז"ל, הֵן אִמַּת דְּלִשׁוֹן תְּשׁוּבַת הָרֵא"ש הַנִּל, הוּא גַם כֵּן תְּמוּהָ טוֹבָא, דְּזֶה לְשׁוֹנוֹ, כְּדֵאֲמַרְיֵן שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים מִבְטָלִין אֵת הַגְּזִירָה. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, אִף שְׁנוֹי הֵשֵׁם, כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּאִבְרָהָם וְשֵׁרָה וְכו', ע"כ, וְהוּא בְטַעֲמוֹת, הֵן בְּמִסְפַּר שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים, וּבְגִמְרָא אִיתָא אֲרַבְעָה. וְהֵן כִּישׁ אוֹמְרִים אִף שְׁנוֹי הֵשֵׁם, וּבְגִמְרָא אִיתָא וְשֵׁרָה שְׁכַתְּב, וּבְגִמְרָא מִשְׁרָה וְהֵן בִּילְפּוּתָא בְּאִבְרָהָם וְשֵׁרָה שְׁכַתְּב, וּבְגִמְרָא מִשְׁרָה לְבַד יִלְפִינֵן לַה שְׁנוֹי הֵשֵׁם, וּמֵאֲבָרָהָם יִלְפִינֵן לַה הִישׁ אוֹמְרִים גַּם שְׁנוֹי מְקוֹם. וְבָהָא פְּלִיג הַתְּנָא קַמָּא, וּפְשִׁיטָא דְּלֵא נְהִית הָרֵא"ש לְדַקְדַּק כֵּל כֵּךְ לְהַעֲתִיק

כְּמוֹ שְׁאֵם יִהְיֶה אָדָם שְׁלִפִי הַמְּזֹל לֹא יִהְיֶה רֵאוּי לְהוֹלִיד, הָרִי בְשִׁבִיל שִׁתְּבָרַךְ בְּהוֹלַדַּת בָּנִים, נַצְרַךְ שִׁתְּהַפֵּךְ מְזֹלו לְטוֹבָה, וְהַתּוֹרָה מִבְטִיחָה לֹא תְהִי מִשְׁכַּלָּה וְעַקְרָה. כְּדוֹ כְּמוֹ שְׁהַתְּבָאֵר לְעֵיל, שְׁרַבְנוּ פִירֵשׁ שְׁמָה שְׁכַתּוּב וְעַבְדַּתְּם אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם, אִין הַכוּוּנָה דְּוָקָא לְעַבּוּדָה שִׁישׁ בְּה זְכוֹת גְּדוֹל. כְּה. לְשׁוֹן הַגְּמְרָא, וְאִמֵּר רַבִּי יִצְחָק, אֲרַבְעָה דְּבָרִים מְקַרְעִין גְּזֵר דֵּינֵו שֶׁל אָדָם, אִלוֹ הֵן, צְדָקָה, צַעֲקָה, שְׁנוֹי הֵשֵׁם וְשִׁינוֹי מַעֲשֵׂה. צְדָקָה דְּכַתִּיב (מִשְׁלִי י, ב) 'וְצַדִּיקָה תְצִיל מִמוּת', צַעֲקָה דְּכַתִּיב (תְּהִלִּים קז, כֵּת) 'וְיִצְעַקוּ אֵל ה' בְּצַר לָהֶם וּמִצְּמוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם', שְׁנוֹי הֵשֵׁם דְּכַתִּיב (בְּרֵאשִׁית יז, טו) 'שְׂרִי אֶשְׁתַּךְ לֹא תִקְרָא אֵת שְׁמָה שְׂרִי כִי שְׁרָה שְׁמָה', וְכַתִּיב (שֵׁם יז, טז) 'וּבְרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נַחְתִּי מִמֶּנָּה לֶךְ בֵּן', שְׁנוֹי מַעֲשֵׂה דְּכַתִּיב (יִזְוֵנָה ג, י) 'וַיִּרָא הָאֱלֹהִים אֵת מַעֲשֵׂהָ', וְכַתִּיב (שֵׁם) 'וַיִּזְנֶה הָאֱלֹהִים עַל הָרַעֲוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לְעַשׂוֹת לָהֶם וְלֹא עֲשָׂה'. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, אִף שְׁנוֹי מְקוֹם, דְּכַתִּיב (בְּרֵאשִׁית יב, א) 'וַיֹּאמֶר ה' אֵל

דְּקוּדִיק בְּפִסְוִק שְׁלַעֲנִין 'בָּנִים' מִשְׁתַּנָּה הַמְּזֹל אִף בְּזְכוֹת שְׁבִיאוֹ גְּדוֹל

יִשִּׁיבַת אֶרְץ יִשְׂרָאֵל נַחֲשֶׁבַת כְּמוֹ זְכוֹת גְּדוֹל וּבְכּוּחַה לְשׁוֹנוֹת הַמְּזֹל שֶׁל בָּנִים

בְּאַבְרָהָם. וְאֵיךְ, הֵהוּא זְכוּתָא דְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל הוּא דְאַתְנִיָּא לֵיהּ.

זרע שמשון המבואר

גזר דינו, וזכה להוליד בנים, כששינה מקום מגוריו מחרן לארץ ישראל, אינו מחמת עצם שינוי המקום, אלא משום דזְכוּתָא דְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל הוּא דְאַתְנִיָּא לֵיהּ - הזכות של מצות ישיבת ארץ ישראל, שאברהם אבינו עבר לגור בה, סייעה לו שנקרע גזר דינו ונשתנה מזלו, והוליד בנים¹⁰.

ציוהו לשנות את מקום מגוריו מחרן לארץ ישראל, והבטיח לו שבארץ ישראל יזכה לבנים ויצא ממנו גוי גדול. וְאֵיךְ - רבי יצחק לא מנה שינוי מקום בין הדברים שמקצועם גזר דינו של אדם, משום שסובר שאין להוכיח מאברהם ששינוי מקום קורע גזר דינו של אדם, משום דההוא - הטעם שנקרע

ציזנים ומקורות

המזל. וכבר עמד על כך המהרש"א (ח"א ד"ה ד' דברים) וז"ל, ולפום ריהטא איכא למימר בזה, דלא זכר הפייטן [בפיוט 'ונתנה תוקף', שנאמר בחזרת הש"ץ של תפילת מוסף בראש השנה ויום הכפורים] אלא אלו ג' וכו' [ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה]. מה שאין כן שינוי השם ושינוי מקום, דלא באו לשנות הגזרה שבאה על חטא, דהא שינוי השם, מְשַׁרְה יליף, ושינוי המקום מאברהם, דודאי לאו משום חטא צוה לשנות שם שרה ומקום דאברהם [אלא כדי לשנות את המזל]. וכן כתב בעל יפה מראה (לירושלמי תענית פ"ב ה"ה) וז"ל, מיהו שינוי השם ושינוי המקום, לא מצינן לאוקמיה אלא במי שגזרתו בלי חטא וכו', דאילו משום חטא מה יועילנו שינוי הזה כו' עכ"ל, עיי"ש באורך, ע"כ. אמנם הביא המהרש"א, שמהסמ"ג (עשין ט"ז) והר"ן (ר"ה שם ד"ה שינוי) מוכח שביאר, שגם שינוי השם ושינוי מקום מועילים לבטל גזירה הבאה מחמת חטא. והמהרש"א מוכיח שם כשיטתם. אך עיי"ש במהרש"א, שגם לשיטת הסמ"ג והר"ן, מה שהוצרכו אברהם ושרה לשינוי השם ושינוי מקום, היה רק כדי לשנות את המזל, שהרי לא היה בהם שום חטא. ועל כן כתב שם, שלדבריהם פירוש הסוגיא הוא, שכשנותנים לאדם שחטא, שם אחר, כמו בשרה, יחשוב אף שבשרה נשתנה מולתה על ידי שינוי שמה, [וכן מזלו של אברהם על ידי שינוי המקום], היינו לפי שלא היה שם שום דבר אחר המעכב, כי לא היה בהם שום חטא, אבל אני שחטאתי מה יועיל בי שינוי שמי בהוראת שמי [או שינוי מקומי] למזל אחר, שהרי החטא מעכב בי, ועל ידי כן ישימ אל לבו

כלשון הגמרא, דהא בפסקים העתיק כהגמרא, רק כוונתו שם בתשובה, דחזינן שיכול אדם לשנות את שמו ומועלת לו אפילו למעלה ראש לקרוע לו גזר דינו, מכל שכן למטה וכו', ע"כ. אכן בשו"ת הרב"ז (להרב בצלאל זאב שפרן, ח"ב סימן כא) כתב, שהרא"ש התכוין למדרש (ב"ר מד, יב) שז"ל, רב יודן בשם רב אלעזר אמר, שלשה דברים מבטלים גזירות רעות, ואלו הם, תפלה וצדקה ותשובה וכו'. רב הונא בר רב יוסף אמר, אף שנוי שם ומעשה טוב וכו'. ויש אומרים, אף שנוי מקום, שנאמר ויאמר ה' אל אברהם לך לך, ע"כ. ועל פי דבריו יש לומר, שגם רבינו התכוין למדרש זה. כו. ע"פ רש"י (ד"ה שינוי). אך הריטב"א (ד"ה שינוי) פירש, שמלבד התשובה על עוונותיו, הוא משנה גם המעשים של רשות שאינם הגונים קצת, וכלומר, שהוא אדם אחר לגמרי. כו. אף שזכות ישיבת ארץ ישראל אינה זכות גדול, מכל מקום יש בכוחה לשנות לטובה את המזל של הולדת בנים, כפי שיבואר להלן הטעם בדברי רבנו. מדברי רבינו מביאר לכאורה, שכונת הי"ש אומרים' בגמרא, ששינוי מקום מקרע גזר דינו של אדם, היינו שמקרע גזר דין שנגזר עליו מחמת המזל, ולא מחמת עוונותיו. ואף שבפשטות נראה שהגמרא שם מיידי מקריעת גזר דין שנגזר על האדם מחמת חטאיו [שהרי על זה שייך ענין תשובה שנמנה שם], מכל מקום, מה שהוזכר שם שינוי מקום, היינו שמועיל לבטל את הגזירה שמחמת המזל, שהרי הגמרא מביאה על כך ראייה מאברהם, ובודאי שמה שלא הוליד אברהם עד שבא לארץ ישראל, לא היה מחמת עוונותיו, שהרי לא היה בידו עון, אלא מחמת

ואמר הכתוב 'לא תהיה משפלה ועקרה בארצך' דוקא, והינו משום זכות ארץ ישראל.

אלא דעדין קשה, אם זכות ישיבת ארץ ישראל נקרא זכות גדול לשנות המזל של הבנים, הנה לו

להקרא זכות גדול אף לחיי ומזוני. ואם אינו נקרא זכות גדול לחיי ומזוני, מאי שנא בני, דלדבר זה משתנה המזל.

ויש לומר, שלעולם הקדוש ברוך הוא מורד מדה פגגד מדה (סנהדרין ז, א),

זרע שמשון המבואר

ועל כן אמר הכתוב בענין ברכת הבנים 'לא תהיה משפלה ועקרה בארצך', ודקדק הכתוב לומר 'בארצך' - בארץ ישראל דוקא^ט, שהבטחה שיהיה לכולם בנים, היא בדווקא בארץ ישראל, ולא בחוץ לארץ, והינו משום זכות ארץ ישראל, שיש בכוחה לשנות את המזל לטובה^ט.

אלא דעדין קשה, שממה שנאמר 'בארצך', רק בענין 'לא תהיה משפלה ועקרה', שהיא ברכת הבנים, ולא בענין שאר ההבטחות, נראה, שהזכות של ישיבת ארץ ישראל מועילה רק לשנות את המזל של בנים, ולא את המזל של חיי ומזוני. ולכן יש להקשות, שממה נפשך, אם הזכות של מצות ישיבת ארץ ישראל,

נקרא זכות גדול שיש בכוחה לשנות המזל של הבנים, אם כן הנה לו להקרא זכות גדול אף לשנות לטובה את המזל של חיי ומזוני. ואם אינו נקרא זכות גדול לענין שיוכל לשנות את המזל של חיי ומזוני, אם כן, מאי שנא - במה שונה הברכה לענין בני - בני, דלדבר זה משתנה המזל אף בזכות דבר שלכאורה אינו נחשב זכות גדול.

ויש לומר, בהקדם מה שידוע, שלעולם הקדוש ברוך הוא מורד מתנהג עם בני האדם, וממשיך לאדם את הברכה, או ח"ו את הקללה, במדה פגגד מדה - באופן הדומה להאופן שהאדם שם מחשבותיו ועושה את מעשיו,

ציונים ומקורות

לשוב בתשובה, ע"כ. ואכן יתכן, שגם רבינו מפרש הסוגיא כפירוש המהרש"א. כה. וכן משמע מלשון המכילתא (משפטים כג, כו), 'לא תהיה משכלה ועקרה בארצך', זו ארץ ישראל, 'את מספר ימך אמלא' בכל מקום. כט. מדברי רבינו מבואר, שיש חילוק בין הבטחת 'לא תהיה משכלה בארצך', לבין שאר ההבטחות הכתובים בפסוקים אלו, שפירושם של שאר ההבטחות הוא, שאף אם יהיה להם רק זכות מועט, ולא יהיה בכוחם לשנות את המזל, מכל מקום, יברכם הקב"ה שיתברכו מזונותיהם באופן של אוכל קמעא ומתברך במעיו,

וישלמו שנות חייהם על ידי שישמרו אותם מהמקרים המסכנים חייהם, שאין בזה שינוי המזל, כפי שביאר רבינו לעיל. אבל הברכה שבהמשך הפסוק 'לא תהיה משכלה ועקרה בארצך', היינו 'בארצך' דייקא, שזכות מצות ישיבת ארץ ישראל, תועיל להם אף לשנות המזל של בנים. ל. ע"פ חינוך (מצוה קעא). וכתב, שאין הכוונה בדוגמת גמול בני אדם, שכל אחד ישלם את חברו גמול, כפי הטובה שעשה עמו, או כפי הרעה. 'כי אין עם השם ברוך הוא כי אם טובה וחסד ורחמים לעולם, ובכל עת ובכל שעה טובו מוכן אל כל הראוי לקבלו, ולא ינום ולא ישן

למה זכות ישיבת ארץ ישראל מועילה לשנות רק מזל הבנים

השייכות בין ארץ ישראל והולדת בנים, ששינה גורמים השראת השכינה

דַּבְּפָּרֶק י"ג דִּבְתַּבּוֹת (ק, ב) אֲמַרִּינּוּ, כָּל הַדֶּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דּוֹמָה כְּמִי שֵׁישׁ לוֹ אֱלוֹהַּ. וְכָל הַדֶּר בְּחוּץ לְאֶרֶץ,

דּוֹמָה כְּמִי שְׂאִין לוֹ אֱלוֹהַּ. שְׁנַאֲמַר (ויקרא כה, לח) 'לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים'. וּבְפָּרֶק ו'.

זרע שמשון המבואר

שְׂאִין לוֹ אֱלוֹהַּ - שאין השכינה שורה עליו, ודומה כאילו הוא עובד לעבודה זרה. ולמדו חילוק זה ממה שְׁנַאֲמַר (ויקרא כה, לח) ^ב 'לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים' - שהקב"ה יתן לנו את ארץ ישראל, כדי ששם הוא יתברך יהיה לנו לאלוקים, וישרה עלינו שכינתו ^ג.

(סנהדרין ז, א) ^א. ועוד יש להקדים, מה דבגמרא בַּפָּרֶק י"ג דִּבְתַּבּוֹת (ק, ב) ^ב אֲמַרִּינּוּ, כָּל הַדֶּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דּוֹמָה - נראה כְּמִי שֵׁישׁ לוֹ אֱלוֹהַּ - שהשכינה שורה עליו, מפני שעיקר גילוי כבוד השכינה הוא בארץ ישראל, ושם משכן כבודו, וְכָל הַדֶּר בְּחוּץ לְאֶרֶץ, דּוֹמָה - נראה כְּמִי

ציזנים ומקורות

לארץ, כאילו עובד עבודת כוכבים. לג. לשון הפסוק 'אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים'. לד. בהפלאה (ד"ה שכל) ביאר הטעם בזה, 'מפני שארץ ישראל כתיב בה (דברים יא, יב) 'ארץ אשר ה' אלוקיך יורש אותה', ונאמר במקום המקדש (בראשית כח, יז) 'זוהו שער השמים', שכל הארצות ניתנו תחת המזלות כדכתיב (דברים ד, יט) 'אשר חלק ה' לכל העמים', והם מקבלים מהש"ת ומשפיעים, אם כן, הם ניזונים על ידי שליח, כמו שיבואר לקמן. אבל ארץ ישראל מושפעת מהש"ת בכבודו ובעצמו. בפני יהושע (כתובות שם ד"ה תנו רבנן) כתב הטעם, לפי שבחור"ל אפשר שיטה לבו שהעולם מתנהג עפ"י המזלות ח"ו, משא"כ מי שדר בארץ ישראל שהיא בלתי לה' לבדו כדכתיב (דברים יא, יב) 'ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה', וא"כ ודאי אין בלבו אלא אחד, שאין לו להשען כי אם על אבינו שבשמים ותיקון כל העבודות לשם המיוחד. וציני לתשובת הרשב"א (ח"א סימן קלד) שכתב הטעם, שארץ ישראל נקראת 'נחלת ה' (שמואל א כו, יט). ועיקר מצות התורה כולן בארץ הן, עד כי כמה מצות אין נוהגות כלל אלא בארץ. וז"ל הוזהר (ח"ב עט, ב), 'כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, מאי טעמא, משום דזרעא קדישא לארעא קדישא סלקא, ושכינתא באתרא יתבא, והאי בהאי תליא' [שזרע קדוש לארץ

שומר ישראל (תהלים קכא, ד). ומה שאמרו זכרונם לברכה (סוטה ח, ב) אצלו ברוך הוא, במדה שאדם מודד בה מודדין לו, הכוונה לומר, כי כפי מעשה האדם אם לטובה אם להפך, יתכן לקבלת הגמול. כי לעולם, באותו הענין שישם כל מחשבותיו, ויעשה מעשיו, בדוגמתו ממש, תמשך עליו הברכה או ההפך'. ובחידושי אגודות למהר"ל (סנהדרין ז, א ד"ה כל) כתב, שכאשר מדותיו של הקדוש ברוך הוא מדה כנגד מדה, בזה נודע שלא יבא רע מן הש"ת רק הטוב, והאדם מצד מדתו שהיה מודד, מביא עליו הרע מצד עצמו. לא. לשון הגמרא, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מניין שכל מדותיו של הקדוש ברוך הוא מדה כנגד מדה, שנאמר (מלכים ב, ז, א) 'ויאמר אלישע שמעו דבר ה' [וגו'] כעת מחר סאה סלת בשקל וסאתים שעורים בשקל בשער שמרון', וכתיב (פסוק ב) 'זיען השליש אשר למלך נשען על ידו את איש האלקים ויאמר הנה ה' עושה ארובות בשמים היהיה הדבר הזה ויאמר הנך ראה בעיניך ומשם לא תאכל', וכתיב (פסוק כ) 'זיהי לו כן וירמסו אתו העם בשער וימת'. לב. לשון הגמרא, תנו רבנן, לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחוץ לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר 'לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים'. וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה. אלא לומר לך כל הדר בחוץ

וּמַעֲתָהּ, זֶה שְׁדָר בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא דָר שָׁם כְּדִי שְׂיִהְיֶה לוֹ הַשְּׂרָאָת שְׂכִינָה, וְהַשְּׂרָאָת שְׂכִינָה בָּאָה עַל יְדֵי הַבְּנִים, וְאִם כֵּן, עַל כִּרְחֻף צָרִיף לְשָׁנוֹת מְזוּלוֹ, דְּלַעֲנֵן הַבְּנִים מְקָרִי יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זְכוֹת גְּדוֹל, אֲבָל לְשֹׂאֵר מִיָּלֵי, לֹא.

דִּבְכֻמוֹת (סד, א) אָמְרִינָן, כָּל מִי שְׂאִינוֹ עוֹסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה, גּוֹרֵם לְשְׂכִינָה שְׂתַסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר (בראשית יז, ו) 'לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ', בְּזִמְנֵי שְׁזֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ, שְׂכִינָה שׁוֹרָה. אִין זֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ, שְׂכִינָה עַל מִי שׁוֹרָה, עַל הָעֵצִים וְעַל הָאֲבָנִים, ע"כ.

זרע שְׁמֹשׁוֹן הַמְּבֹאָר

וְהָרִי הַשְּׂרָאָת שְׂכִינָה בָּאָה עַל יְדֵי הַבְּנִים שִׁיולִיד, וּכְמִבּוֹאֵר בְּגִמְרָא יִבְמוֹת הַנִּזְכָּר. וְנִמְצָא, שֶׁהוֹלֵדֵת בְּנִים, הִיא שֹׁכֵר מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, עַל מִצּוֹת יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאִם כֵּן, אִף אִם לֹפִי מְזוּלוֹ לֹא הִיָּה רְאוּי לְהוֹלִיד בְּנִים, עַל כִּרְחֻף צָרִיף הַקַּב"ה לְשָׁנוֹת מְזוּלוֹ כְּדִי שִׁיּוּכַל לְהוֹלִיד, דְּלַעֲנֵן הַבְּנִים, מְקָרִי - נִחְשַׁב מִצּוֹת יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זְכוֹת גְּדוֹל, שְׁעַל יֵדָה יִכּוֹל הַמְזוֹל לְהַשְׁתַּנּוֹת, שְׂאִף מִי שְׁלֹפִי הַמְזוֹל לֹא הִיָּה רְאוּי לְהוֹלִיד בְּנִים, יוֹכַל לְזְכוֹת לְבָנִים בְּזְכוֹת מִצּוֹת יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שְׂרַק עַל יְדֵי שִׁיְהִיו לוֹ בְּנִים, אִפְשֵׁר שֶׁתְּשֻׁרָה הַשְּׂכִינָה עֲלֵיו כְּפִי שְׂאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רְאוּיָה, וְאִף הוּא רְאוּי לְכַךְ

וּבְגִמְרָא בְּפֶרֶק ו' דִּבְכֻמוֹת (סד, א) אָמְרִינָן, כָּל מִי שְׂאִינוֹ עוֹסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה - שְׂאִינוֹ מִשְׁתַּדֵּל לְהוֹלִיד בְּנִים, גּוֹרֵם לְשְׂכִינָה שְׂתַסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר בְּהַבְּטַחַת הַקַּב"ה לְאֲבֵרָהּ (בראשית יז, ז), 'לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ', בְּזִמְנֵי שְׁזֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ - שִׁישׁ לָךְ זֶרַע שִׁיְחִיו גַּם לְאַחַר מִיתַתְךָ, הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עֲלֵיךְ וְעַל זֶרְעֶךָ. אֲבָל בְּזִמְנֵי שְׂאִין זֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ, שְׂכִינָה עַל מִי שׁוֹרָה - תְּשֻׁרָה, וְכִי הִיא תְּשֻׁרָה עַל הָעֵצִים וְעַל הָאֲבָנִים, ע"כ.

וּמַעֲתָהּ, זֶה שְׁדָר בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא דָר שָׁם כְּדִי שְׂיִהְיֶה לוֹ הַשְּׂרָאָת שְׂכִינָה,

הוֹלֵדֵת הַבְּנִים הוּא שֹׁכֵר כְּעֵינֵן יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

ד' יוֹבְנִים לֹא הִיוּ לְהֵם, הָא הִיוּ לְהֵם בְּנִים, לֹא מְתוּ. אַחֲרֵים אוֹמְרִים, גּוֹרֵם לְשְׂכִינָה שְׂתַסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר (בראשית יז, ז) 'לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ', בְּזִמְנֵי שְׁזֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ, שְׂכִינָה שׁוֹרָה. אִין זֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ, עַל מִי שׁוֹרָה עַל הָעֵצִים וְעַל הָאֲבָנִים. לוֹ. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, וְיִקְרַמְתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ לְדֹרֹתֶם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ'. לוֹ. הֵינְנוּ שְׁלֵהֲדֵר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל מוֹכְרָח שְׂתֵּהָא עֲלֵיו הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה, וְכִמוּ שְׂאִמְרוּ בְּגִמְרָא, כָּל הַדֵּר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל דּוֹמָה כְּמִי שִׁישׁ לוֹ אֱלוֹהִי.

הַקְּדוּשָׁה עוֹלָה, וְהַשְּׂכִינָה בְּמִקּוּמָה יוֹשְׁבַת, וְזֶה בּוֹהַ תְּלוּיָן. וְרֵאָה עוֹד בּוֹהַ, רִיקְאֲנִי (ויקרא יח, כה) רְבִינוּ בְּחַיִּי (בראשית כד, ב) אֲלִשִׁיף (ויקרא כ, כד) שׁוֹ"ת אֲבָנֵי נוֹר (יו"ד סִימָן תַּנְד ס"ק יד). לְהַ לְשׁוֹן הַגִּמְרָא (סג, ב - סד, א), תְּנוּ רַבְנָן, יוֹבְנַחַח יֵאֵמַר שׁוֹבָה ה' רַבְבוֹת אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל' (במדבר י, לו), מִלְּמַד שְׂאִין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עַל פְּחוֹת מְשֻׁנֵי אֲלֵפִים וְשִׁנֵי רַבְבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, הָרִי שְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי אֲלֵפִים וְשִׁנֵי רַבְבוֹת חֲסֵר אַחַד, וְזֶה לֹא עֹסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה, לֹא נִמְצָא זֶה גּוֹרֵם לְשְׂכִינָה שְׂתַסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל. אֲבָא חֲנַן אֵמַר מְשׁוּם רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, חֵיב מִיתָה, שְׁנֹאֲמַר (שם ג,

וְאֶצֶל הַמְּזוֹנוֹת כְּתִיב 'וְהִסְרָתִי מִחֻלָּה מִקְרָבָךְ' (שמות שם), לְפִי שֶׁהוּא עֲנִין תְּלוּי בְּמְזוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ ז"ל (ב"ק צב, ב), 'מִחֻלָּה' זוֹ מְרָה, שֶׁפ"ג חֲלָאִים תְּלוּיִים בָּהּ. וְכֵלָן, פֶּת שְׁחָרִית מִכְּבֻלְתָּן.

וְהַכָּתוּב סִדְרָן לְפִי הַצָּרֵף, שְׁמֵתַחֲלָה אָדָם צָרִיף לְמְזוֹנוֹת, וְאַחַר כֵּן לְבָנִים, וְאַחַר כֵּן לְחַיִּים אַרְבָּיִם. וְזֶהוּ 'וְיִבְרַךְ אֶת לַחֲמֶךָ', 'לֹא תִהְיֶה מִשְׁפָּלָה', 'אֶת מִסְפַּר יְמֶיךָ אֲמַלֵּא'.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

ימים, שהאדם זקוק להם בשנות זקנתו.

וְאֶצֶל הַמְּזוֹנוֹת - בסמוך לברכה על המזונות שהיא 'וְיִבְרַךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ', כְּתִיב 'וְהִסְרָתִי מִחֻלָּה מִקְרָבָךְ', ולכאורה יש להבין, מה ענין הצלה ממחלות עם ברכת המזונות, ויותר היה ראוי להסמיכו לברכה בענין החיים, וביאור הענין נראה לְפִי שֶׁהִסְרַת הַמַּחֲלוֹת, הוּא עֲנִין תְּלוּי בְּמְזוֹנוֹת, שֶׁהָאָדָם שִׁישׁ לוֹ מְזוֹנוֹתָיו כְּפִי צָרָתוֹ, הֵרִי הוּא נִיצֵל מֵהַמַּחֲלוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בַּגְּמָרָא (ב"ק צב, ב)^{נב}, 'שֶׁמִּחֻלָּה' הַכְּתוּבָה בַּפְּסוּק 'וְהִסְרָתִי מִחֻלָּה מִקְרָבָךְ', זוֹ כִּסּוּ הַמְרָה, שֶׁפ"ג חֲלָאִים - מִיְנֵי מַחֲלוֹת הַעֲלוּלִים לְבָא עַל הָאָדָם, תְּלוּיִים בָּהּ - מִפְּנֵי שֶׁבְּכִיסֵי הַמְרָה יֵשׁ הַרְבֵּה מִרִירוֹת,

וְהַטַּעַם שֶׁנִּכְתְּבוּ בְּרֻכּוֹת אֵלּוּ דוּקָא בְּזֶה הַסֵּדֶר - מְזוּנֵי בְּנֵי חַיִּי^{נב}, כִּי הַכָּתוּב סִדְרָן - אֵת הַבְּרֻכּוֹת לְפִי הַצָּרֵף שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, שְׁמֵתַחֲלָה - כִּבְרַת מַתְחִילַת שְׁנוֹת חַיָּו, הָאָדָם צָרִיף לְמְזוֹנוֹת כְּדֵי שִׁיּוּכַל לְהַתְקַיֵּם, וְאַחַר כֵּן - כִּשֶׁהוּא נַעֲשֶׂה גְדוֹל, הוּא זָקוּק לְהוֹלִיד בָּנִים, וְאַחַר כֵּן - כִּשֶׁהוּא מַגִּיעַ לְשְׁנוֹת הַזְּקָנָה, הוּא זָקוּק לְבְרַכָּה לְחַיִּים אַרְבָּיִם - שִׁיאֲרִיךְ יָמָיו, וְשֶׁלֹּא יִחַלֵּשׁ וְיָמוּת. וְזֶהוּ שֶׁבַתְחִילָה כָּתוּב 'וְיִבְרַךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ' - שֶׁהִיא הַבְּרַכָּה עַל הַמְּזוֹנוֹת, שֶׁהָאָדָם זָקוּק לָהֶם מִיד בַּתְּחִילַת חַיָּו. וְלֵאחֲרַי מִכֵּן כָּתוּב 'לֹא תִהְיֶה מִשְׁפָּלָה וְעַקְרָה בְּאַרְצֶךָ' - שֶׁהִיא הַבְּרַכָּה עַל הַבָּנִים, שֶׁהָאָדָם זָקוּק לָהֶם כִּשְׁנַעֲשֶׂה גְדוֹל וְנִשְׂאָ אִשָּׁה. וְלֵאחֲרַי מִכֵּן, כָּתוּב 'אֶת מִסְפַּר יְמֶיךָ אֲמַלֵּא' - שֶׁהִיא הַבְּרַכָּה עַל אֲרִיכוֹת

סדר
הברכות
בתורה, כפי
סדר
הצטרפותם
בחיי האדם

ברכת הסרת
המחלות
תלויה
בברכת
המזונות

ציונים ומקורות

פת במלח וקיתון של מים, מכאן ואילך זוהי סירותי מחלה מקרבך. ותניא, 'מחלה' זו מרה, ולמה נקרא שמה מחלה, ששמונים ושלושה חלאין יש בה, מחלה בגימטריא הכי הווי, וכולן, פת במלח שחרית וקיתון של מים, מבטלן. במהרש"א (ח"א ב"מ קז, ב ד"ה ומ"ש ועבדתם) כתב לרמוז, שבתוכה 'לחמך' יש את האותיות 'מחלך', שלחמך יסיר את המחלה. בבבלי הטורים (שמות טו, כו) כתב, 'מחלה' אותיות הלחם, ואותיות המלח. לומר לך שפ"ג מיני חלאים תלוים במרה ופת במלח שחרית וקיתון של מים מבטלתן

שבכוחה לשנות המזל. מ. בתורת חיים (ב"מ קז, ב ד"ה וברך) כתב, שיש לדקדק בפסוק, שהיה ראוי לכתוב בתחילה 'זהו סירותי מחלה מקרבך', ואחר כך לכתוב 'וברך את לחמך', דמה הנאה יש לו לאדם כשיש לו לחם רב והוא חולה ואינו יכול לאכול ממנו. דמהאי טעמא נמי תיקנו לומר בתפילה 'רפאנו' תחילה, ואחר כך 'ברך עלינו'. וראה עוד בדקדוק סדר הדברים בפסוק, בחתם סופר (ד"ה ועבדתם). מוא. לשון הגמרא, 'ועבדתם את ה' אלו קיכס', זו קרית שמע ותפלה, 'וברך [את] לחמך ואת מימך' זו

וְעוֹד, דְּבַפְּרָק ד' דְּכִתְבֹת (נב, ב) אֲמַרְיִנְן, דְּרְפּוּאָה הִיא כְּמִזְוֹנֹת.

זָרַע שְׁמֹשׁוֹן הַמְּבוּאָר

היא כְּמִזְוֹנֹת שְׁלוֹ, וְכַשֵּׁם שְׁמִזְוֹנֹת וּבַעֲצֻמֹתָיו, וְגֹרֵמֶת לְכָל מִינֵי מַחְלוֹת^{מב}, וְכִלְזָן - כָּל הַמַּחְלוֹת הָאֵלֶּה, אֲכִילַת פֶּת בַּשְּׁחֲרִית - בְּבוֹקֵר, וְשִׁתִּית קִיתוֹן שֶׁל מַיִם, בְּשַׁעַת הָאֲכִילָה אוֹ לְאַחֲרֶיהָ^{מב}, מְבַטְלָתָן. וְהָרִי מְבוּאָר, שְׁמִזְוֹנֹתָיו שֶׁל אָדָם, מוֹנְעִים אֶת הַמַּחְלוֹת שֶׁלֹּא יִבְאוּ עֲלָיו, וּמְמִילָא אִם יִתְבַּרְכוּ מִזְוֹנֹתָיו וְיִהְיוּ מְצוּיִים לוֹ דִּי צָרְכוּ, יִנְצַל מֵהַמַּחְלוֹת, וְלִכְךָ נִכְתְּבָה הַסֵּרַת הַמַּחְלוֹת בְּסִמּוֹךְ לְבִרְכַת הַמִּזְוֹנֹת^{מב}.

וְעוֹד - טַעַם נוֹסֵף לְמָה שֶׁהַסְּמִיכָה הַתּוֹרָה אֶת בְּרַכַת הַסֵּרַת הַמַּחְלוֹת, לְבִרְכַת הַמִּזְוֹנֹת, שֶׁעֲנִין שְׁנֵיהֶם אֶחָד הוּא, לְפִי מָה דְּבַגְמָרָא כְּפָרְק ד' דְּכִתְבֹת (נב, ב)^{מב} אֲמַרְיִנְן, דְּרְפּוּאָה - רִפּוּי הָאָדָם מַחְלוּיָא,

רִפּוּי הָאָדָם
מַחְלוּיָא הוּא
כַּסְפַּקֶּת
מִזְוֹנֹתָיו

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

כַּפְּנִים יְפוֹת (שְׁמוֹת שֵׁם) בִּיאָר כַּעֲיִן זֶה אֶת שִׁיכּוֹת בְּרַכַת הַמִּזְוֹנֹת עִם בְּרַכַת הַסֵּרַת הַמַּחְלוֹת וּז"ל, אִמְרוּ בְּבָבָא בְּתֵרָא (קָמוּ, א) 'כָּל יָמֵי עֲנֵי רַעִים' (מְשַׁלֵּי טו, טו), וְהָא אִיכָא שְׁבַתוֹת וַיִּמַּסְּ טוֹבִים. וּמְשַׁנֵּי, שִׁנּוּי וְסַת [שִׁנּוּי מֵהַרְגֵל הָאֲכִילָה הַקְּבוּעַ שֶׁל הָאָדָם], תַּחֲלִיל חוּלֵי מַעִיִּים, וְהֵינּוּ דְאִמְרַי זְהִירוֹתֵי מַחְלָה מְקַרְבִּיךְ, שְׁתַּנְצְלוּ מִן הָעֲנִיּוֹת, ע"כ. מָה. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, תְּנוּ רַבְנָן, אֲלֵמְנָה נִיזוֹנַת מְנַכְסֵי יְתוּמִין, וְצָרִיכָה רְפּוּאָה, הָרִי הִיא כְּמִזְוֹנֹת. וּבְרַש"י (ד"ה וְצָרִיכָה), וְאִם צָרִיכָה רְפּוּאָה, הָרִי הַרְפּוּאָה כְּמִזְוֹנֹת, דְּתַרוּוִייהוּ חֵיוֹתָא נִינְהוּ. מוֹ. בִּיאוּר הַחִילּוּק בֵּין שְׁנֵי הַטַּעֲמִים שֶׁכָּתַב רַבִּינוּ, לְפִי הַטַּעַם הָרַשׁוֹן, טַעַם הַסְּמִיכּוֹת הוּא, שֶׁהַמִּזְוֹנֹת הֵם סִיבָה לְמַנִּיעַת הַמַּחְלוֹת. וְהַטַּעַם הַשֵּׁנִי הוּא, שְׁמִנִּיעַת הַמַּחְלוֹת וְהַמִּזְוֹנֹת, שְׁנֵיהֶם עֲנִין אֶחָד, אוֹפֵן קִיּוֹם הָאָדָם בַּעַת חֵיוּ. סִיּוּם: א. בְּרַכַת 'וּבְרַךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ' הִיא, שֶׁאִם לֹא יִהְיֶה לָנוּ זְכוּת גְּדוּל שְׁבַכּוּחָה לְהַפְּוֹךְ אֶת הַמִּזְוֹנֹת וְיִתְרַבּוּ הַמִּזְוֹנֹת, מְכַל מְקוּם, אִם נַעֲבֹד אֶת

(ב"ק צב, ב). וְלִכְךָ סִמַּךְ לוֹ (פְּסוּק כז) 'עֲנִיּוֹת מַיִם'. מ.ב. ע"פ רַש"י (ב"מ קז, ב ד"ה מֵרָה). וְרַש"י בְּסוּטָה (ה, א ד"ה אָדָם) פִּירֵשׁ, שִׁמְרָה הִיא לִיחְלוּחִית מֵרָה, הַיּוֹצֵא מִן הַמְּרִירָה שְׁבַכְבְּדוֹ, וּמִתְגַּבְּרַת בְּאָדָם, הַכָּל לְפִי הַחֲדָשִׁים וְשִׁנּוּי הָעֵתִים, וְלְפִי הַמֵּאֲכָל שְׁאוּכָל, וְעַל יְדֵיהָ בְּאִין חֲלִיִּים וְנִגְעִים וּמְכַאוּבוֹת. יֵשׁ שְׁקוּרִין בְּדַבְּרֵי הַרְפּוּאָה, מְרִירָה שְׁחוּרָה. וְיֵשׁ שְׁקוּרִין, מְרִירָה אֲדוּמָה. מ.ג. רָאָה שְׁעָרֵי דְעָה (לְרַבֵּי שְׁבַתֵי סוֹפֵר, עַל הַרְמַב"ם דְּעוֹת פ"ד ה"ב), שְׁדָן אִם הַשְּׁתִּיָּה הַמְּבִרְיָאָה הִיא בְּשַׁעַת הָאֲכִילָה אוֹ לְאַחֲרֶיהָ. מו. הַרְמַב"ן (פְּסוּק כה) כָּתַב לְפִרְשׁ וּז"ל, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִבְרַךְ לַחֲמֶךָ, וְהוּא כָּלֵל לְכָל מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל, וְיִבְרַךְ מִימֶיךָ שֶׁהוּא אֵב לְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה, וְהַבְּרָכָה הִיא תוֹסַפֶּת בְּהֵן, שִׁיְהִיָּה מֵהֵן לְךָ לְרוּב מְאֹד. וְאִמְרַי זְהִירוֹתֵי מַחְלָה מְקַרְבִּיךְ, כְּלוּמֵר, שֶׁאִסּוּר בָּהֶם מַחְלָה מְקַרְבִּיךְ, שִׁיְהִיּוּ הַמֵּאֲכָלִים וְהַמְּשַׁקִּים טוֹבִים וּבְרִיאִים לֹא יוֹלִידוּ מַחְלָה, אֲבָל יִרְפְּאוּ מִמֶּנָּה. וְרָאָה עוֹד בְּרַמְב"ן (וִיקָרָא כו, יא).

ציונים ומקורות

הקב"ה, הוא יתברך יברכנו, שיהא מעט האוכל שבידנו מתברך, באופן של אוכל קימעה ומתברך במעיו. ב. ברכת 'את מספר ימיך אמלא', שהיא ברכה על אריכות ימינו, פירושה, שאף אם לא יהיה לנו זכות גדול להפוך את המזל ולהוסיף על ימינו, מכל מקום, ישמרנו הקב"ה שלא יפחתו ימינו על ידי מאכלים ומקרים המסכנים את החיים. ג. את ברכת 'לא תהיה משכלה ועקרה בארצך', שהיא ברכת הבנים, ויכלו לשנות המזל, אמנם היינו רק 'בארצך', כלומר, בזכות מצות ישיבת ארץ ישראל, שנחשבת זכות גדול שיש בכוחה לשנות המזל של בנים. ד. מעלת זכות ישיבת ארץ ישראל, היא רק לענין בנים, ולא לענין חיי ומזוני. והטעם, לפי שישבת ארץ ישראל, וכן הולדת בנים, שניהם גורמים להשראת השכינה. ונמצא, שהבנים הם תשלום שכר מדה נגד מדה, לישבת ארץ ישראל. אבל לגבי חיי ומזוני, לא שייך טעם זה. ה. החילוק בין ברכת הבנים, שהיא ברכה על שינוי המזל, לבין שאר הברכות, שהם ברכות גם כפי ההנהגה שעל פי המזלות, מרומז במה שכתבה התורה 'בארצך' מיד לאחר ברכת הבנים, ולפני הברכה שעל אריכות הימים. ו. הברכות נכתבו בפסוק לפי סדר הצטרפותם, שמתחילה זקוק האדם למזונות, ואחר כך הוא זקוק לבנים, ובשנות זקנותו הוא זקוק לברכה

על אריכות. ז. ברכת הסרת המחלות נסמכה לברכת המזונות, לפי שכשהמזונות מצויים, נמנעים המחלות מבני האדם. וגם לפי שצרכי הרפואה הם בכלל מזונות. מן הראוי להביא כאן, את דברי רבינו בהקדמתו לספרו 'זרע שמונון' וז"ל, אני מחלה פניהם בעשר לשונות של תפילה, לברור המנה היפה, אשר ייטב בעיניהם בחידושים הללו, ובפרט אחרי מותי, כי לימודם יהיה לי להשיב נפש, ולעידון רוח, ולזכות נשמת, וצדקה תהיה להם, וצדקתם תעמוד לעד, לאכול בעולם הזה ולשבוש בעולם הבא, ובעל הגמול ישלם בזכות זה שכר טוב לגומלי חסד של אמת, במוותב תלתא בני חיי ומזוני טבי, דבזכותא תלו וכו', ע"ב. והדקדוק מבואר, שהלא בגמרא מבואר שתלויים במזל לא בזכותא, ובדאי כוונת רבנו לדברי התוס' שע"י זכות גדול יכול לשנות את המזל, ואם כן מבואר מדברי רבינו הנ"ל בהקדמה, שרבינו מבטיח, שהלימוד בספר זה, נחשב לזכות גדול, שיש בכוחו לשנות לטובה את המזל של בני חיי ומזוני. ואף שלענין חיי ומזוני יכול להתברך בהם אף בלא שינוי המזל, וכמו שביאר רבנו בהרחבה, מכל מקום, לענין הבנים בודאי צריך שינוי המזל, נמצא מבואר מדברי רבנו שהלימוד בתורתו נחשב לזכות גדול. [ואולי כוונת רבינו, שהלימוד נחשב ל'זכות גדול', הואיל והוא בחינת 'חסד של אמת', כנזכר בהקדמה בתחילת דבריו].

'מִדְבַר שֶׁקֶר תִּרְחַק' (כג ז)

שאחד מבעלי דינים יהיה טוען שקר ואין הדיין מרגיש בו, ועוד שאם באנו לעשות דין אי אפשר לעולם להתקיים, כדאמרינן (ב"ר יב טו) בתחילה עלה במחשבה וכו' ראה שאין העולם מתקיים שיתף וכו', ולכן השליך אמת ארצה שהרי אמת ר"ל דין גמור בלי פשרה כלל. וזהו שאמר הכתוב (זכריה ח טז) **אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם, כלומר אף על פי שהקב"ה השליך האמת מכל מקום הוא רוצה האמת שישפטו הדין דוקא ולא הפשרה**, ובמחשבה זו חשב לברוא את העולם, אמנם לפי שאינו מתקיים בכך, לכך אתם שפטו נמי בשעריכם משפט שלום, דהיינו הפשרה קרובה לדין.

(פרשת בראשית אות ט)

השקר מקרב את המיתה

גמרא פרק י"א דסנהדרין (צז). הוה ההוא אתרא וקושטא שמיה, דלא הוו משנו בדבוריהו, ולא מיית איניש דהתם בלא זמניה. יש לדקדק מה ענין זה לזה. וי"ל שהואיל שהמיתה לא באה לעולם אלא מחמת שקר שדיבר הנחש לחוה, והייתם כאלוקים (בראשית ג ה), על כן נגזר שבכל מקום שנמצא שקר תהא המיתה קרובה לבוא. ומטעם זה דובר שקרים לא יכון לנגד עיני (תהלים קא ז) שמי שדובר שקרים תופס אומנותו של יצה"ר, דהיינו הנחש שפתה לחוה בשקר ונתקלל בארור דכתיב (בראשית ג יד) ארור אתה וכו', ואין ארור מתדבק בברוך. וזהו הטעם נמי שאמרו ז"ל במסכת שבת (קד). קושטא קאי שקרא לא

מפיקודך אתבונן

על כן שנאתי כל אורח שקר

ובזה יובן מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט קד) מפיקודיך אתבונן על כן שנאתי כל ארח שקר, דמהו אתבונן, ומהו על כן, דמה תבונה ומה טעם שייך כאן, הלא קרא כתיב (שמות כג ז) מדבר שקר תרחק, ועוד (ויקרא יט יא) לא תכחשו ולא תשקרו וכו'. ויש לומר שבלא זה הייתי אומר, שאין צורך להתרחק כל כך מאורח שקר, שהרי אף שהיא סימן קללה עם כל זה יהיה בו צד ברכה כמו הנחש והאשה [שהיה להם צד ברכה וכמבואר בדברי רבנו בהרחבה], אבל כשאני מתבונן במצוה אשר ציויתני לא יהיה לך וכו' אבן ואבן, שמשם אני לומד שהקללות הבאות מחמת מצותיה של תורה הן יותר חמורות, שלא נשאר בהן שום צד טוב כלל, על כן שנאתי כל אורח שקר, אני שונא אותם שנאה גמורה, לפי שכל המרגילים עצמם בדרך שקר לסוף עוברים על המצוה, שנטמעים בטומאה ואז קללתן קללה גמורה.

(פרשת בראשית אות א)

טעם למה השליך את האמת וברא את העולם

ועוד יש לתת טעם אחר למה השליך האמת ולא השלום, דבשלמא במה שמקשה השלום יש תירוץ, שיכולים אנו לעשות פשרה ואז יש שלום ואין קטטה, אבל במה שמקשה האמת אין תירוץ, שהרי אפשר

שקורא אל ה' וחפץ שיהיה הקב"ה קרוב לו, צריך שיקראוהו בכל צדדי האמת, ומשום הכי האריך הכתוב לשונו, והיינו שאם אינו מתפלל בכוונה, פשיטא שהוא שקר כמו שאמרנו שהרי אין פיו ולבו שוים, ואם הוא אינו קובע מקום לתפלתו להחליש כח המקטרגים שהם מדת השקר, אם כן אינו קורא באמת דמשמעו להגביר ולהרבות כח ואומץ בקדושה שהיא מדת האמת. ועוד יש לומר דקשה דאחר שאמר קרוב ה' לכל קוראיו היה לו לומר לאשר יקראוהו באמת, ומהו שחזר לומר לכל. אלא ודאי דמילת קרוב שייכא בין ארישא ובין אסיפא דקרא, וכך משמע כשקרוב ה' לכל קוראיו, דהיינו שעומדים ביראה ובקדושה לפי שחושבים בדעתם שהם יושבים לפניו וסמוכים לו, אז גם הוא קרוב להם ושומע תפלתם לפי שקוראים אותו באמת.

(פרשת האזינו אות ו)

השקר מכלה העולם

השבת היא אות בין הקב"ה ובין ישראל, ושארית ישראל לא ידברו כזב, והשבת היא זכר לבריאת העולם שנברא במאמר, ומי שמדבר שקר פוגם במאמר פיו, והאמת מקיים העולם והשקר מכלהו.

(פרשת יתרו אות כה)

טעם שעמי הארצות

מתיראים לשקר בשבת

וזהו לא תענה ברעך דהיינו הקב"ה, כמו שאמרו ז"ל (שמו"ר כז א) על ריעך ורע אביך אל תעזוב וכו', ועוד מכאן יצא לנו קצת רמז וטעם למאי דתנן ריש פ"ד דדמאי ועיי"ש בפירוש הרע"ב שעמי הארצות מתיראים לשקר בשבת יותר מבחול, וקשה דבשום עבירה אחרת לא מצינו חילוק זה. ועל כרחך צריך לומר דעבירה זו תמירא טובא בעיניהם לעבור עליה בשבת, לפי שכנגד זכור יש לא תענה ברעך עוד שוא.

קאי. שהואיל שהשקר בא מצד הקללה אין לו העמדה וקיום. ולכן כנען צוה לבניו אל תדברו אמת (פסחים ק"ג:), מפני שכנען הוא ארור כדכתיב ארור כנען (בראשית ט כו), ולא רצה שבניו ידבקו בברוך, ומשום הכי כתיב עליהם (דברים כ טז) לא תחיה כל נשמה.

(פרשת תולדות אות ז)

הפך שקר היא קשר והיינו שלום ומגין מעין הרע

וזהו הטעם שדורו של אחאב אף על פי שהיו עובדים עבודה זרה, הואיל שהיה שלום ביניהם היו יוצאים למלחמה ונוצחים, ודורו של דוד שהיו עוסקים בתורה היו נופלים במלחמה מפני שהיו בהם דלטורין (ירושלמי פאה פ"א ה"א), לפי שאותם שהיו יוצאים למלחמה לא היו סמויים מן העין, שהרי אדרבא יוצאים במנין ובמקום גלוי שהעין שולטת בהם ואי אפשר שתחול עליהם הברכה, ואף על פי שהם מנויים, אם יהיו קשורים וחתומים יהיו מובטחים שהמזיקים לא יוכלו לשלוט בהם, וכתירוץ השני של התוספות, ואין לך בעולם שום קשר וחותרם לישראל אלא השלום, משום הכי דורו של דוד נופלים ודורו של אחאב נוצחים, שהרי קש"ר הם אותיות שק"ר, וכשיש שלום אין שקר אלא הכל אמת והיינו הקשר.

(פרשת בשלח אות כד)

קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת

ונמצא שענין מדת האמת הוא שיהיו פיו ולבו של אדם שוים דאי לאו הכי אינו אמת, ומשום הכי אמר הכתוב קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, דהיינו שמכוונים בתפלתם ופיהם ולבם שוים, ועדיין קשה למה אמר הכתוב לכל אשר יקראוהו באמת ולא כתב לכל אשר יקראוהו בכל לבבם. ועוד למה לא אמר בקיצור קרוב לכל קוראיו באמת. אלא ודאי שבא לומר שמי

ביק שכר זכו ליישואות • הצטרפו לרביק שכר זכו ליישואות • הצטרפו לרביק שכר זכו

• שמכך יולכר בעצת הלימוד הקבוע ברביק ליישואה ולהרכה! •

השתתפו עמנו!

יחד נכניס למקומות נוספים
את אור תורת 'זרע שמשון'

**בתרומה קבועה
או חד פעמית**

הינכך שותפיק
לכל הפצת תורת המתבר
בכל העולמק!

ארץ ישראל 02-80-80-500 ארה"ב 347-496-5657

לומד בתורת זרע שמשון

רוצה להבין יותר?!
מעוניין לשמוע ווארט קולע
בענייני הפרשה?!
רעיון קצר ונפלא בענינים אחרים?!
שיעור תמציתי על דרוש שלם?!

בלשון הקודש * באידיש
באנגלית * בצרפתית

קול זרע שמשון

ארץ ישראל
02-80-80-600

ארה"ב
716-229-4808

לונדון
0333-300-2515

עדור חדש!

3 דקות עם זרע שמשון

ליעברית, 130 * לאידיש, 230 * לאנגלית, 330